

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Resocializace mladistvých pachatelů v praxi probační a mediační služby

Vypracoval: Bohumír Böhm, DiS.

Ročník: 3.

Studijní obor: Sociální pedagogika

Vedoucí práce: JUDr. Libor Nedorost, PhD.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

16. března 2020

Bohumír Böhm, DiS.

Bibliografický záznam

Böhm, Bohumír. Resocializace mladistvých pachatelů v praxi probační a mediační služby: bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie, 2020. 69 listů, 6 příloh. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Libor Nedorost, PhD.

Anotace

Cílem bakalářské práce bude zmapovat postupy pracovníků Probační a mediační služby ČR jak v trestním řízení vedeném s mladistvými pachateli trestné činnosti, tak i v rámci jejich resocializace. Práce bude rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části autor vymezí základní právní pojmy v oblasti soudnictví mládeže, rozdílnost koncepcí retributivní a restorativní justice, problematiku trestání a ukládání výchovných opatření mladistvým pachatelům a vnějšího hodnocení jejich činnosti pohledem Probační a mediační služby ČR a orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení v trestních věcech mladistvých. V praktické části bude zkoumáno metodou kvalitativní analýzy pomocí polostrukturovaných rozhovorů provedených jednak s probačními úředníky a jednak s mladistvými pachateli, kteří absolvovali akreditované resocializační programy. Výzkum bude zaměřen na postoje a proces resocializace této skupiny osob. Zejména bude věnována pozornost otázkám, jak jsou tyto programy vnímány, hodnoceny samotnými mladistvými osobami, a jaký měly vliv na jejich další život. Výběrový soubor budou tvořit klienti a pracovníci Probační a mediační služby ČR v Jindřichově Hradci, Třebíči, Táboře a v Českých Budějovicích.

Klíčová slova

Trest, trestný čin, mladistvá osoba, probace, mediaci, retributivní a restorativní justice, resocializace, postpeniterciární péče, akreditovaný probační program, probační dohled, resocializace.

Annotation

The aim of the bachelor thesis is to map the procedures of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic both in criminal proceedings conducted with juvenile offenders and in their re-socialization. The work will be divided into theoretical and practical part. In the theoretical part, the author defines the basic legal concepts in the field of youth justice, the diversity of concepts of retributive and restorative justice, the issue of punishment and imposition of educational measures for juvenile offenders and external evaluation of their activities from the view of Probation and Mediation Service of the Czech Republic and Authority for social and legal protection of children and juveniles. The practical part will be investigated by the method of qualitative analysis of structured interviews with probation officers and with juvenile offenders, who undergo accredited re-socialization programs, their attitudes and the process of their re-socialization. In particular, attention will be paid to the question of how these programs are perceived, evaluated by minors themselves, and how they have influenced their lives. The sample will consist of clients and staff of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic in Jindřichův Hradec, Třebíč, Tábor and České Budějovice.

Key words

Punishment, criminal offense, juvenile person, probation, mediation, restrictive and restorative justice, resocialization, post-penitentiary care, accredited program, probation, probation supervision, probation program, mediation, resocialization.

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucímu bakalářské práce panu JUDr. Liboru Nedorostovi, PhD., za jeho cenné materiály, které mi poskytl a dovolil použít v této práci, dále za jeho rady, připomínky a metodické vedení práce, dále pak PaedDr. et Mgr. Jaroslavě Auerové, vedoucí Probační a mediační službě v Třebíči, Ing. Mgr. Ivu Vítkovi, vedoucímu a koordinátorovi K-centra Noe v Třebíči, Mgr. Kateřině Hykové, PhD., vedoucí Probační a mediační služby v Českých Budějovicích, Mgr. et Mgr. Karlu Šubrtovi, vedoucímu Probační a mediační služby v Jindřichově Hradci, Mgr. Alici Bartáčkové, vedoucí Probační a mediační služby v Táboře, mimo jiné i kolegovi z práce z oddělení IT panu Romanu Krafkovi a zejména mojí nepnoleté dceři Kateřině Böhmové, která se dokázala v době psaní této práce vzorně postarat o chod domácnosti a měla se mnou trpělivost.

Obsah

1	Úvod	8
2	Teoretická část	10
2.1	Základní pojmosloví z odvětví probační a mediační služby a soudnictví mládeže	10
2.1.1	Trest	10
2.1.2	Trestný čin	11
2.1.3	Trestní řízení.....	11
2.1.4	Mladistvá osoba	12
2.1.5	Probace	12
2.1.6	Mediace.....	12
2.1.7	Parole	13
2.1.8	Postpenitenciární péče	13
2.1.9	Resocializace	14
2.1.10	Restorativní a retributivní justice.....	14
2.1.11	Probační program.....	16
3	Probace	17
3.1	Výchovná opatření	18
3.2	Dohled probačního úředníka.....	19
3.3	Probační program.....	22
3.4	Formy probačních programů.....	22
3.5	Schvalování probačních programů.....	23
4	Mediace.....	25
5	Probační a mediační služba	26
5.1	Vývoj Probační a mediační služby	26
5.2	Správa a struktura probační a mediační služby.....	27
5.3	Poslání, naplň a činnost probační a mediační služby	28
5.4	Součinnost probační a mediační služby s dalšími orgány	31
5.5	Předpoklady pro výkon funkce probačního úředníka	33
6	Resocializace	34

6.1	Postpenitenciární problémy	35
7	Výzkumná část.....	37
7.1	Cíl výzkumu, výzkumné otázky	38
7.2	Metodologie výzkumu	38
7.3	Rozhodnutí o metodách	39
7.3.1	Finanční a časová náročnost výzkumného projektu	42
7.3.2	Etické otázky a anonymita respondentů výzkumného projektu	42
7.4	Výzkumný soubor	42
7.5	Biografický výzkum	43
8	Analýza kvalitativních dat.....	48
8.1	Otevřené kódování	49
8.2	Kategorie a jejich hodnocení	50
8.2.1	Dostupnost probačních programů a sociálních služeb v rámci okresů	51
8.2.2	Prospěšnost-přínosnost probačních programů.	51
8.2.3	Vnímání probačních programů delikventní mládeží.....	51
8.2.4	Faktory ovlivňující úspěšnost resocializace mladistvých osob.	52
8.2.5	Přínosnost návštěv a spolupráce mladistvého klienta s probačními a jinými úředníky.....	54
9	Shrnutí výzkumného šetření	57
10	Závěr.....	61
11	Seznam použité literatury a zdrojů	65
12	Seznam použitých zkratk.....	69

1 Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce je oblast mediace a probace.

Činnost Probační a mediační služby je bezprostředně spjata se základními trestněprávními předpisy, a tím je jednak zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. V oblasti mládeže je probační a mediační služba spjata se zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o soudnictví mládeže“), ve kterém jsou upraveny výchovná opatření, která se ukládají mladistvým osobám, dále výchovná omezení a opatření, která se ukládají osobám mladší 15 let, aj. Samotné mediační a probační činnosti jsou poskytovány Probační a mediační službou České republiky a jsou upraveny v zákoně č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. V neposlední řadě nelze opomenout také zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., který zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmu dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Tato práce se věnuje tématu z oblasti sociální pedagogiky. Je zaměřena nejen na problematiku mediace, probace a možnosti praktického uplatnění jednotlivých forem alternativního řešení trestních věcí mladistvých pachatelů trestných činů limitovaných právním rámcem, v němž se musí pohybovat, ale věnuje pozornost rovněž specifikům práce mediačních a probačních pracovníků a jejich odborné přípravy. Je důležité, aby probační a mediační služby měly k dispozici takové nástroje, s jejichž pomocí by mohly dosáhnout změny v chování mladistvých a nezletilých klientů a zabránily tak opakovanému delikventnímu jednání. Pomocí těchto nástrojů by probační úředník měl být schopen, v co nejkratší době pomoci odsouzenému klientovi se začlením zpět do společnosti příkladně zapojováním do socializačních a probačních programů, využíváním celé řady nabízených sítí sociálních služeb, hledáním nového zaměstnání, bydlení, aj. Jedním z těchto používaných nástrojů, který vychází ze zákona je jednoznačně dohled probačního úředníka, o jehož účelu a funkci bude dále psáno v teoretické části této práce.

Teoretická část bude zaměřena na základní právní pojmy, jako je probace, mediace, parole, principy retributivní a restorativní justice, trestný čin, trestní stíhání a trestání mladistvých osob, resocializační a postpenitenciární péči a dále bude osvětlena úloha a poslání probačního a mediačního pracovníka. S rozsahem na materii celé práce mohu konstatovat, že profese probačního úředníka, je velmi náročná a vyžaduje vzdělání a přehled v mnoha společenskovedních oborech.

Praktická část bakalářské práce bude hledat odpovědi na to, jakým způsobem vnímají mladiství delikventi akreditované probační programy a současně, jaký měly vliv na jejich další život. Tato zásadní výzkumná otázka byla zkoumána na různých střediscích probační a mediační služby v Jihočeském kraji a kraji Vysočina, a to v Třebíči, v Jindřichově Hradci, v Českých Budějovicích a v Táboře. V této části práce se také zabývám dostupností akreditovaných programů pro delikventní mládež právě ve výše uvedených krajích.

Hlavním cílem této práce je tedy zjistit, zda a na jakých pracovištích probační a mediační služby v rámci výše zmíněných krajů běží resocializační programy pro mladistvé osoby, jak je tyto osoby vnímají, a zda ovlivnily jejich další život a mohly tak po odpykání trestu či po uložení výchovného opatření mluvit o úspěšné resocializaci.

2 Teoretická část

2.1 Základní pojmosloví z odvětví probační a mediační služby a soudnictví mládeže

K pochopení k obsahu předkládané práce je nutno nejprve vymezit a vysvětlit základní pojmy a termíny z trestního práva, a pojmy, které se objevují přímo v probačních a mediačních službách a v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Prvním stěžejním pojmem, od kterého začíná následná péče o odsouzenou osobu orgány činnými v trestním řízení, která je v rukou probační a mediační služby, je trest, uložený za protiprávní jednání. Co je tedy trest, jaké jsou jeho znaky, co je funkcí a účelem trestu.

2.1.1 Trest

Trest představuje v trestněprávním vymezení jeden z prostředků státního donucení, jichž používá stát při plnění svých funkcí vedle prostředků ekonomických, kulturních, výchovných, politických, aj.¹

Současným účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Trest je chápán jako zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Jeho základním znakem je působení újmy, znamenající závažný zásah do občanských práv. Výkon trestu odnětí svobody má odrazovat pachatele od další jeho trestné činnosti (př. strachem z vězení). Dlouhodobé poznatky z praxe potvrzují ovšem fakt, že ani ta nej přísnější potrestání kriminalitu nesníží. Výzkumy v této oblasti potvrzují, že preventivní funkce trestu nespočívá v jeho tvrdosti, ale jeho neodvratitelnosti. Totiž u některých osob s ohledem na jejich roli a sociální pozici, kterou zaujímají ve společnosti, může u nich vyvolat strach a obavu, neboť již pouhá představa ze zatčení a vyšetřování ze strany policejních orgánů a ostudy pro ně samotné i jejich rodiny, může představovat velmi silný a účinný preventivní faktor.

¹ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část*. 3. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997.

Moderním, humánním, vědeckým zdůvodněním trestu jako společenské obrany je společenská potřeba uzpůsobit, resocializovat, reedukovat zločince tak, aby byl schopen se vyvarovat recidivy, dosáhnout u něho změny chování z asociálního na chování společensky akceptovatelné a žádoucí.

2.1.2 Trestný čin

„Trestný čin je označení pro jednání, kterým pachatel zásadním způsobem poškozuje nebo ohrožuje státní mocí chráněné zájmy, a které proto stát trestá. Méně závažný delikt se nazývá přestupek. V českém právu jde o protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně (§ 13 odst. 1 TrZ). K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (§ 13 odst. 2 TrZ).“² Trestný čin u mladistvých pachatelů je nazýván též provinění (poklesek, prohřešení, prohřešek). Mimo jiné trestnou činností rozumíme poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností (jde o jasně definovanou odchylku od společností stanovené sociální normy).³ Jak dále uvádí Vágnerová, aktivity, u nichž dochází k porušování právních norem lze zařadit do kategorie kriminálního chování (jde o závažnější činy, které jsou vymezeny trestním zákoníkem).

2.1.3 Trestní řízení

„Je zákonem upravený postup příslušných orgánů státu (tzv. orgánů činných v trestním řízení), jehož cílem je zjistit, zda byl spáchán trestný čin, zjistit jeho pachatele, uložit mu podle zákona trest nebo ochranné opatření a toto rozhodnutí vykonat, popřípadě zařídit jeho výkon.“⁴

Trestní řízení lze dělit na dvě základní stádia, a to na přípravné řízení, které zahrnuje prověřování okolností důvodně nasvědčujících tomu, že se stal trestný čin, a vyšetřování, které představuje již vedení trestního stíhání proti konkrétní osobě (obviněnému). Přípravné řízení koná policejní orgán a státní zástupce.

² https://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%BD_%C4%8Din.

³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. s. 805. ISBN 978-80-262-0225-7.

⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 17. ISBN 978-80-87576-44-1.

Druhé stádium představuje řízení před soudem, které je vedeno na podkladě obžaloby či návrhu na potrestání státního zástupce.

2.1.4 Mladistvá osoba

Mladistvým je ten „kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání překročil osmnáctý rok věku.“⁵

2.1.5 Probace

„Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů.“⁶

2.1.6 Mediace

Mediace je jedna z alternativních metod řešení sporů, která pomáhá snižovat překážky v komunikaci a podporuje sociální sblížení lidí. Jde konkrétně o mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi pachatelem a poškozeným. Touto činností se směřuje k urovnání konfliktního stavu, který se vykonává v souvislosti s trestním řízením, třetí nezainteresovanou osobou, tzv. mediátorem, který vede jednání sporných stran tak, aby mohly vytvořit vzájemně přijatelnou dohodu. V případě, kde to pak zákon vyžaduje, je mediační dohoda překládána soudu ke schválení.⁷ Poškozený a pachatel však mohou mediaci ukončit kdykoliv. Mediaci lze

⁵ § 2, odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže).*

⁶ § 2 zákona č. 257/2000 Sb., *o probační a mediační službě.*

⁷ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci.* Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

provádět pouze s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Mediace v trestně právní justici je prováděna úředníky Probační a mediační služby ČR na základě zákona o probační a mediační službě č. 257/2000 Sb.

2.1.7 Parole

Slovo „parole“ pochází z francouzštiny a znamená výpověď („je donn ma parole“ = dávám své slovo)⁸. V souvislosti s probační a mediační službou parole znamená podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem respektive propuštění na slib odsouzeného, že se bude řádně chovat. V praxi to znamená, že pachatel je propuštěný z věznice dříve, než mu vyprší stanovená délka trestu, ale slíbí, že se na svobodě podrobí podmínkám, které mu stanoví soud. O podmíněném propuštění rozhoduje soud, a to na základě žádosti samotného odsouzeného či na základě žádosti ředitele věznice. Do roku 2009 platilo, že podmíněčné propuštění bylo možné po odpykání poloviny trestu, u závažných trestných činů po odpykání dvou třetin trestu. Podle trestního zákoníku, účinného od 1.1.2010 však platí, že osoba odsouzená za přečin může být podmíněně propuštěna i před uplynutím poloviny trestu, pokud svým vzorným chováním a plněním povinností dokázala, že dalšího trestu odnětí svobody není třeba.⁹

2.1.8 Postpenitenciární péče

„Postpenitenciární péče je zvláštní druh sociální péče, která byla poskytována v samém začátku jen osobám, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení a z ochranné výchovy.“¹⁰ Podle Štěrby můžeme v dnešní době postpenitenciární péči definovat i jako tzv. včasnou pomoc a sociální péči ve fázi již probíhajícího trestního řízení u obviněné osoby. Jinak řečeno, jde o nabídku sociálních služeb osobě propuštěné z výkonu trestu, avšak lze ji rovněž pojmout jako specifický druh sekundární a zejména terciární prevence, a to v širokém spektru působnosti (recidiva kriminálního chování, relaps v oblasti alkoholu nebo drog, neadekvátní

⁸ MATOUŠKOVÁ, A., ŠTERN, L., *Probace a mediace*. 2010. s. 103.

⁹ § 88, odst. 2 *trestního zákoníku* č. 40/2009 Sb.

¹⁰ ŠTĚRBA, V. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. 1. vyd. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. s. 116. ISBN 978-80-86795-48-5.

sociální chování atd.). Tyto služby jsou poskytovány jednak státními organizacemi (Probační a mediační služba ČR, sociální kurátoři) a jednak nestátními organizacemi (př. Podané ruce, Charita, Za branou, Diakonie atd.).

Postpenitenciární péče může být nucená, která je zpravidla vymezena zákonem a v určité míře nadále propuštěného omezuje (např. nařízenou ambulantní léčbou, probačním dohledem, apod.). V případě dobrovolné postpenitenciární péče jde pak o zcela dobrovolné rozhodnutí klienta o zahájení, ale i o ukončení kontaktu (př. klient navštěvuje nízkoprahové zařízení, charitativní organizaci, apod.).¹¹

Včasné zahájení postpenitenciární péče snižuje riziko „šoku ze svobody“, zejména po dlouhodobějších trestech.

2.1.9 Resocializace

Resocializací lze rozumět jako „Návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u lidí, kteří se od něj odchýlili. Neobejde se bez změn postojů a bez změn hodnotové orientace.“¹² A lze ji chápat i jako snahu obnovení původní socializace.

2.1.10 Restorativní a retributivní justice

Probační a mediační služba vychází při své činnosti z principů restorativní justice, jejíž koncept zacházení s pachateli se odlišuje od přístupu justice „retributivní“, tj. trestající. Podle retributivního pojetí má být trestný čin potrestán přísně, nejlépe odnětím svobody. Pojem restorativní justice pochází z anglického slova restore – obnovit, uvést, navrátit do původního stavu (v českém překladu se jí co do obsahu zřejmě nejvíce blíží termín obnovující spravedlnost).¹³ Vychází z myšlenky, že trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více jednotlivci a mezi jejich normami a normami ve společnosti, v níž se nacházejí, a lze jej účinně řešit jen za aktivní účasti všech dotčených osob. Toto pojetí vychází z myšlenky, že trestný čin narušil sociální vztah mezi pachatelem, obětí a dotčenou společností.¹⁴ Restorativní justice umožňuje těm,

¹¹ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

¹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 183. ISBN 80-7178-549-0.

¹³ VÁLKOVÁ, H., VOŇKOVÁ, J., SOTOLÁŘ, S. *Ohrožené děti a mladiství v současné a budoucí české právní úpravě. Právní rozhledy* č. 12/1998. s. 605.

¹⁴ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H.: *Restorativní justice – trestní politika pro 21. Století. Trestní právo*. 2000, roč. 5, č. 1. s. 4 – 11. ISSN: 1211-2860.

kteří byli tímto činem nejvíce dotčeni (především tedy poškození), vzít „spravedlnost do svých rukou“¹⁵, přičemž ale současně je ústřední myšlenkou restorativní justice snaha „dát věci do pořádku“. Restorativní justice tedy zohledňuje zájmy oběti trestného činu, zájmy obviněného i společnosti. „Poskytuje obviněnému vedení a pomoc, případně sleduje a kontroluje jeho chování s cílem posílit míru jeho odpovědnosti za vlastní jednání.“¹⁶ Cílem je též přimět pachatele, aby co nejrychleji a nejpřiměřeněji způsobenou škodu kompenzoval přímo poškozenému. V rámci restorativní justice jsou pak rozvíjeny alternativní tresty vykonávané na svobodě.¹⁷

Znaky retributivní justice:¹⁸

- zločin se definuje jako újma, resp. násilí způsobené státu,
- způsobení újmy jako prostředek potrestání a prevence recidivy,
- spravedlnost garantovaná právem na spravedlivý proces,
- delikt je chápán jako konflikt mezi jednotlivcem a státem,
- stát vystupuje proti pachateli, přičemž opomíjí či nezdůrazňuje práva oběti,
- odpovědnost pachatele za delikt vede k jeho potrestání,
- zločin se definuje formálně-právními termíny bez zohlednění morálních, sociálních a ekonomických aspektů,
- sociální reakce jsou zaměřené na pachatelovo chování v minulosti,
- trvalá či dlouhodobá stigmatizace pachatele.

Znaky restorativní justice:¹⁹

- zločin se definuje jako újma či násilí způsobené jednotlivci jiným jednotlivcem,
- pravidlem je dialog a diskuse,
- uznání a uplatnění práv oběti,
- stimulace pachatele k převzetí aktivní odpovědnosti,

¹⁵ VĚTROVEC, V., NEDOROST, L. a kolektiv: *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 14. ISBN 80-86432-32-7.

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 165. ISBN 80-7178-549-0.

¹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 184. ISBN 80-7178-549-0.

¹⁸ Srov. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck. 2000. s. 8. ISBN 80-7179-350-7.

¹⁹ KARABEC, Z., a kolektiv.: *Restorativní justice – sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: IKSP, 2003. s. 9.

- odpovědnost pachatele za delikt vede k součinnosti při nápravě způsobených škod,
- zločin je vnímám v kontextu všech morálních, sociálních a ekonomických aspektů,
- odstranění škodlivých důsledků v současnosti a v budoucnu,
- stigmatizace je odčinitelná aktivitou pachatele při nápravě škod,
- aktivní zapojení všech účastníků trestního konfliktu (pachatele, oběti, sociálního zázemí či okolí).

2.1.11 Probační program

Probačním programem se rozumí „zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti.“²⁰

²⁰ § 17, odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

3 Probace

Termínem probace (zkoušeti, ověřovati) je označováno „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“²¹ Lze ji tedy definovat jako zákonnou metodu potrestání pachatele, opírající se o trestně politická a sociálně pedagogická kritéria. Její výkon je kombinací dohledu a pomoci. Probačí je tak zajišťována i ochrana společnosti. Probace může být definovaná také jako individuální práce pracovníka probační služby s klientem formou pravidelného osobního kontaktu. „Při této práci úředník používá jak prostředky pomoci, tak kontroly.“²²

Probace si můžeme vyložit jednak v užším, a jednak v širším slova smyslu. V užším smyslu můžeme mluvit o určitém typu opatření, které spočívá v podmíněném odložení trestu, dále v osobní péči a dohledu, jenž je ukládán soudem tomu, kdo byl uznán vinným ze spáchání trestného činu, u mladistvé osoby za spáchané provinění. S tímto dohledem je pak spojován osobní závazek obžalovaného dodržovat podmínky, které mu uložil soud. Probace v širším slova smyslu není založena nejen na soudním rozhodnutí, ale i na celém systému služeb, které jsou odsouzenému prostřednictvím Probační a mediační služby ČR zajišťovány. V zákoně o probační a mediační službě je probace chápána jako vykonávání dohledu při podmíněném odsouzení s dohledem, při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, dále při kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody včetně uložení povinností a omezení a dále ve sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.²³

²¹ § 2, odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

²² MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P. & KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 283. ISBN 978-80-7367-818-0.

²³ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

Pokud budeme hledat rozdíl mezi trestem vězení a probací, pak zjistíme, že u probace probíhá proces nápravy v době, kdy odsouzený žije dál uprostřed normálního společenství dospělých, zatímco ve vězení je vsazen do umělého společenství vězňů.²⁴ Do probační činnosti patří především působení probačního pracovníka v rámci tzv. probačního dohledu, soudní pomoci, včasné pomoci, jeho působení při zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací, spolupráce při vytváření podmínek pro výkon probačního programu atd. V probaci je pak stěžejní prostředek humanizace zacházení s odsouzenými tak, že probace méně narušuje sociální vazby pachatelů, méně je psychicky traumatizuje. Poskytuje tak možnost být součástí společenství, nijak se nevymykat od ostatních, nebýt odlišný. Nahrazení uvalení vazby obviněného pachatele za výkon dohledu probačního úředníka nad chováním obviněného se podle zákona nazývá včasná pomoc.²⁵ Tedy včasnou pomocí na jedné straně je dána možnost rozhodnout o pobytu obviněného ve vazbě a na straně druhé je možná alternativa ponechání obviněného na svobodě.²⁶

Činnost probační a mediační služby při zajištění podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se nazývá parole (výpověď). Tato činnost je charakteristická tím, že pracovníci probační a mediační služby pracují s lidmi, kteří již byli nějakou dobu ve vězení. Mají za sebou zkušenost s vězeňským prostředím, převzali již určité vzorce chování, které získali během pobytu ve věznicí nebo začínají ztrácet přehled o tom, jaké to je žít na svobodě.

3.1 Výchovná opatření

Zcela zvláštní přístup k mládeži na poli probační služby lze uvést na příkladu tzv. výchovných opatření ukládaných podle zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., (dále jen „ZSVM“). Právě k dosažení účelu tohoto zákona mohou být při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mladistvému uložena výchovná opatření, a to i souběžně vedle uloženého ochranného nebo trestního

²⁴ ZEŽULOVÁ, J. *Trestní soudnictví nad mládeží z pohledu rekonstrukce trestního práva. Právní rozhledy*. Praha: Beck, 1996, roč. 6, č. 7, s. 314-315. ISSN 1210-6410.

²⁵ § 4, odst. 2 písm. c) zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ HRUŠKOVÁ, O., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. *K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby. Trestní právo*. 1997, č. 7-8. s. 16-17.

opatření. Výchovná opatření lze pak uložit nejdéle na dobu tří let. Mladistvým osobám lze tedy podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit jednak zmíněná výchovná opatření, dále ochranná opatření a trestní opatření (§ 10 ZSVM). Účelem těchto opatření směřovaných vůči mladistvým osobám je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého s ohledem jeho stupeň rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochraně před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění (§ 9 ZSVM).

„Výchovnými opatřeními jsou:

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.“²⁷

3.2 Dohled probačního úředníka

Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.²⁸ Stejně vymezení dohledu probačního úředníka platí i ve vztahu k dětem mladším patnácti let. Specifikem dohledu podle ZSVM je sledování nejen chování mladistvého, ale také způsobu výchovného působení rodičů na něho. Probační dohled tak představuje velmi citlivou formu zásahu do běžného života mladistvého s velkým potenciálem intenzivního působení na jeho osobnost, protože předpokladem tohoto dohledu jsou pravidelná osobní setkání mladistvého s probačním úředníkem.

²⁷ § 15, odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

²⁸ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

Pokud mladistvý porušuje své povinnosti vyplývající z uloženého výchovného opatření, informuje o tom probační úředník předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil (§ 80 odst. 4 ZSVM). Kromě toho má probační úředník povinnost pravidelně zpracovávat zprávu o průběhu výkonu dohledu (§ 80 odst. 5 ZSVM). Podstatou probačního dohledu je tak konstruktivní metoda převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování mladistvého provinilce, která je založena na účelné kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství. To také podrobněji stanoví citovaný § 16 odst. 2 ZSVM. Avšak činnost dohledu je třeba vykonávat ještě dříve, než dojde k vlastnímu výkonu dohledu, tak, aby se projevila už ve stádiu řízení před uložením dohledu. Probační úředník by se měl především zabývat osobností mladistvého a jeho hodnotovým systémem, zkoumat jeho rodinné a sociální prostředí, příčiny jeho trestné činnosti a také například hledat řešení konkrétních problémů mladistvého. Kontrola chování mladistvého je stanovena na určitou dobu, a to velmi intenzivně, i když na druhou stranou mírnější formou, než kdyby šlo o pobyt mladistvé osoby ve vězení. Aby se však chování pachatele dalo účinně ovlivnit a vést ho ke změně postoje, stejně jako snaha o zabránění opětovného páčání další trestné činnosti, je nutná především odborná pomoc a stálé vedení. Vedení k životu bez konfliktů v aktuálních případech mladistvého, je stěžejní funkcí dohledu u mladistvých. Probační pracovník může tak objasnit, jaké okolnosti mladistvého ke spáchání trestného činu vedly, a pomoci mu je odstranit, aby v budoucnu u něho k takové situaci už nedošlo.²⁹

Z uloženého dohledu vyplývají pro mladistvého i určité povinnosti, které musí respektovat.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je zakotvuje v § 16 odst. 3. Jedná se o povinnost:

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě programu jeho výkonu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem; při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédne k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí,

²⁹ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

v němž žije (lhůty by měly být přiměřené situaci, v níž se mladistvý nachází, měly by postačovat z hlediska kontrolní funkce probačního dohledu, a přitom by mladistvého neměly neúměrně omezovat),

- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených přiměřených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.

Dohled, jak již bylo zmíněno lze kombinovat i s ostatními výchovnými opatřeními – probačním programem, výchovnými povinnostmi a omezeními, napomenutím s výstrahou. Soud pro mládež může podle citovaného zákona uložit dohled probačního pracovníka v kombinaci s následujícími opatřeními:

- upuštění od uložení trestního opatření (§ 12),
- podmíněné upuštění od uložení trestního opatření (§ 14),
- podmíněné odsouzení s dohledem (§ 33),
- uložení trestního opatření obecně prospěšných prací (§ 22 odst. 2),
- uložení trestního opatření zákazu činnosti (§ 26 odst. 2),
- peněžitě opatření (§ 27 odst. 1),
- peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 29 odst. 2),
- probační program (§ 17).

V průběhu trestního řízení může dohled trvat nejvýše 3 roky a končí pravomocným rozhodnutím ve věci samé (§ 15 odst. 3 ZSVM). V tomto případě lze dohled vyslovit jen se souhlasem mladistvého a tento souhlas může být mladistvým v průběhu kdykoliv odvolán, což nemůže být bráno k jeho újmě (např. jako přitěžující okolnost).³⁰ Vyslovením nesouhlasu obviněného s výkonem dohledu je tento automaticky ukončen. Dohled může skončit i uplynutím doby, na niž byl uložen. Odlišná situace nastane tehdy, je-li dohled uložen jako náhrada vazby, neboť mladistvého lze vzít do vazby jen, nelze-li účelu vazby dosáhnout jiným způsobem.³¹ V tomto případě se mladistvý musí

³⁰ Srov. např. *Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka Tábor ze dne 15. 4. 2004*, sp. zn. 14 To 130/2004, který potvrdil, že v případě probačního programu je nutné vyžadovat souhlas obviněného. (u ostatních výchovných opatření tento souhlas není nutný).

³¹ § 46, odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., *o soudnictví ve věcech mládeže*.

dostavovat na středisko PMS k pravidelným schůzkám, oznamovat bezodkladně všechny podstatné skutečnosti a v případě, že mladistvý chce změnit místo pobytu, je mu to umožněno jen se souhlasem probačního pracovníka. Mladistvá osoba tak může svým chováním a přístupem k dohledu výrazně ovlivnit, zda soud rozhodne, že se v rámci zkušební doby osvědčila či nikoli.

3.3 Probační program

Jak již bylo zmíněno v základním pojmosloví, jde tedy o program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.³²

3.4 Formy probačních programů

Základní právní rámec pro využití programů vůči mladistvým je vymezen ve čtvrtém dílu druhé hlavy zákona ZSVM. Tento zákon pak rozlišuje dvě formy programů. První forma patří do okruhu výchovných povinností a je ustanovena v 18 odst. 1 písm. g) ZSVM, kdy soud pro mládež a v přípravném řízení může státní zástupce uložit mladistvému výchovnou povinnost, kterou stanoví, „aby se podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem stanovena. Druhá forma je uvedena v § 17 ZSVM a představuje probační programy podrobené specifickému právnímu režimu vymezenému v tomto ustanovení.“³³

Při rozhodnutí o uložení tohoto výchovného opatření je potřeba zohlednit, aby probační program byl vhodný vzhledem k potřebám mladistvého, aby bylo zajištěno, že

³² SOTOLÁŘ, A., PÚRY F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. s. 244. ISBN 80-7179-350-7.

³³ SOTOLÁŘ, A. *Programy probačního zákona o soudnictví ve věcech mládeže typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue*, 2006. č. 7. s. 195.

mladistvému byla poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu, a aby bylo nepochybné, že mladistvý souhlasí se svou účastí na něm. Probační úředník je rovněž povinen bez zbytečného odkladu soudu pro mládež nebo státnímu zástupci, který probační program uložil, podat zprávu o ukončení probačního programu a jeho výsledku. Neplní-li mladistvý v průběhu vykonávacího řízení uložený probační program, postupuje probační úředník podle § 80 odst. 4 z. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.³⁴

Probační programy mají ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže efektivně působit na začlenění pachatele do sociálního prostředí a obnovení jeho sociálních vztahů. Aby k takovému efektivnímu působení došlo, musí být vytvořen transparentní a pružný systém, který nabídne jasně definované, dostupné, kvalitní a účinné programy sociálních služeb, které budou odrážet současnou úroveň poznání v této oblasti a vycházet vstříc potřebám PMS a jejích klientů.³⁵

3.5 Schvalování probačních programů

Jednotlivé probační programy jsou realizovány ve spolupráci s příslušnými středisky Probační a mediační služby. Zpětná vazba je získávána od pracovníků PMS ČR (specialistů pro práci s mládeží) a samotných poskytovatelů. Poskytovatelé akreditovaných probačních programů, kterým byla ze státního rozpočtu ČR přidělena dotace na realizaci probačního programu, jsou povinni kromě konečného vyúčtování přidělených prostředků předložit zprávu o realizaci programu. Pro úplnost, tato data jsou pak shromažďována ředitelstvím Probační a mediační služby, vyhodnocována a předkládána Radě pro probaci a mediaci. Zpětnou vazou také obdrží vedoucí středisek Probační a mediační služby ČR.³⁶

Podle § 17 ZSVM probační programy schvaluje ministr spravedlnosti. Podle § 17 ZSVM jsou probačními programy pouze programy probačního typu zapsané do zvláštního seznamu probačních programů, který vede Ministerstvo spravedlnosti ČR, a do tohoto

³⁴ SOTOLÁŘ, A. *Programy probačního zákona o soudnictví ve věcech mládeže typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue*, 2006. č. 7. s. 198.

³⁵ http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=57.

³⁶ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

seznamu mohou být zapsány jen programy schválené ministrem spravedlnosti.³⁷ V jeho výlučné pravomoci je také samotné schválení (akreditace) probačních programů. Řádná akreditace je udělena probačnímu programu s dobou platnosti 3 let od data jejího vystavení.

V praktické části (viz příloha č. 3, 4, 5) je uveden a popsán jeden z akreditovaných probačních programů pro mladistvé osoby, který nese název „MOST“, což je jediný působící program na Vysočině, konkrétně pak v okrese Třebíč. Další vložená příloha č. 6 pak představuje tiskopis probačního plánu dohledu, který se sepisuje s klientem, který byl odsouzený, a kterému soud stanovil konkrétní podmínky v rámci podmíněného odloženého trestu odnětí svobody, a kterému byly současně uloženy přiměřené povinnosti podrobit se v průběhu zkušební doby psychologickému poradenství a společně a nerozdílně uhradit způsobenou škodu na základě soudního rozsudku. Tento plán probačního dohledu se sjednává vždy na určitou dobu.

³⁷ § 17, odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

4 Mediace

Mediace je odbornou literaturou charakterizována obvykle jako „neformální, strukturovaný proces řešení konfliktů. Sporným stranám pomáhá v řešení jejich situace a dosažení výsledné dohody nestranná třetí osoba-mediátor. Tento odborník na efektivní vyjednávání vstupuje do sporu zvenčí, je nezávislý a neutrální. Podporuje klienty v hledání společné smírné cesty a ve vytvoření vzájemně přijatelné dohody, která může být v určité formě právně závazná. Mediátor spor neposuzuje, ani nerozhoduje o formě konečného ujednání. Ti, kdo rozhodují o výsledku sporu, jsou samotní účastníci mediačního procesu.“³⁸

Mediace jako jeden z alternativních způsobů řešení trestních věcí spadá do oblasti působnosti Probační a mediační služby (dále jen PMS).³⁹ Konečné rozhodnutí ve věci zůstává sice ve výlučné pravomoci soudu (případně v přípravném řízení státního zástupce). Mediátorovi tak vzniká prostor k tomu, aby stranám konfliktu nabídl jinou možnost jeho řešení, než je tradiční soudní cesta, neboť jak již bylo výše uvedeno, podstata mediace spočívá v tom, „že spor, problém plánování či transakce mezi dvěma lidmi pomáhá vyřešit třetí strana, přičemž mediátor nemá, na rozdíl od soudce či arbitra, autoritu k tomu, aby prosadil jím navržené řešení.“⁴⁰ Mediací v restorativním smyslu se ovšem zpravidla rozumí pouze takový proces komunikace mezi pachatelem, obětí a dalšími dotčenými subjekty, vedený mediátorem, který vyústí u pachatele k uvědomění si důsledků svého činu a k převzetí plné odpovědnosti za jeho kompenzaci a u oběti ke snížení, resp. zbavení se pocitu ohrožení, strachu, bezmocnosti a někdy i hostility.⁴¹

Nejčastěji je mediace definovaná jako zásah do konfliktu třetí, neutrální stranou, která pomáhá konfliktním stranám ve vedení nebo řešení jejich sporu.

Mediace je metodou komunikace a komunikačních zákonitostí, a pokud se ztotožníme s tímto názorem, pak můžeme přijmout i názor, že mediace je předmětem aplikace sociální psychologie, protože ta se sociální komunikací zabývá.

³⁸ RISKIN, L. *Mediace, aneb, jak řešit konflikty*. Praha: Pallata, 1997. s. 10. ISBN: 80-901710-6-0.

³⁹ Srov. FENYK, J., SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., DOUBRAVOVÁ, D. *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti*. *Trestní právo*. 2001. č. 5.

⁴⁰ RISKIN, L. *Mediace, aneb, jak řešit konflikty*. Praha: Pallata, 1997. s. 17. ISBN: 80-901710-6-0.

⁴¹ Srov. KARABEC, Z. *Nové možnosti pro trestní justici*. *Kriminalistika*. 2003. č. 2. s. 88 – 98.

5 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba je organizační složkou státu. Je vymezena zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Probační a mediační služba ČR je v trestní justici oblastí, která vychází ze spolupráce sociální práce a práva, zejména práva trestního. Propojením těchto dvou profesí vznikla nová multidisciplinární profese v systému trestní justice.⁴²

Probační a mediační služba ČR je specializovanou sociální službou, která působí v rámci Ministerstva spravedlnosti. „Její činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů.“ Přispívá k naplňování trestní spravedlnosti a v rámci trestního řízení vykonává probaci a mediaci.⁴³

5.1 Vývoj Probační a mediační služby ČR

PMS zahájila svou činnost k 1. lednu 2001. Od roku 2001 se připravovaly podklady pro koncepci odborných činností PMS. Šlo o odborné postupy práce probačního úředníka a probačního asistenta středisek PMS v jednotlivých probačních a mediačních činnostech. Z vytvořené koncepce se vytvořily jednotlivé metodické postupy v jednotlivých činnostech práce s klienty v PMS.⁴⁴ Základním krokem ředitelství PMS v oblasti tvorby metodických standardů činností bylo vytvoření základních čtyř pracovních skupin, které pracují v oblastech probace, mediace, obecně prospěšných prací, parole a spolupráce se sociálními službami. Rok 2003 byl v PMS rokem zkušebním na poli zavádění metodických postupů v jednotlivých činnostech do praxe. Metodické materiály byly předány k připomínkování v rámci justice a spolupracujících

⁴² ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L. & DOUBRAVOVÁ, D. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

⁴³ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P. & KOLÁČKOVÁ, J. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. s. 283. ISBN 978-80-7367-818-0.

⁴⁴ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. aj. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ, 2001. Kapitola L1.

organizací. Dílčí doporučení bez výrazných změn nastaly v oblasti obecně prospěšných prací a v oblasti parole.

V oblasti mediace je za její „kolébku“ považována Velká Británie. Úvahy o možnosti využití mediace v průběhu trestního řízení se ve Velké Británii objevily již počátkem šedesátých let, avšak první skutečně systematické použití mediace mezi obviněným a obětí zahájil projekt „Exether Youth Aupport Team“ v roce 1979. Jeho základním smyslem bylo především dosáhnout setkání mezi obětí trestného činu a obviněným a nalézt přitom vhodný prostředek k satisfakci poškozené osoby.

Nejdelší historii v oblasti mediace a probace má Maďarsko, které pojem dohled zavedlo již v sedmdesátých letech a v současné době disponuje i speciální probační službou pro mládež.

5.2 Správa a struktura Probační a mediační služby ČR

Ministerstvo spravedlnosti ČR při výkonu státní správy vytváří probační a mediační službě podmínky k řádnému výkonu probace a mediace, zejména po stránce personální, organizační, hospodářské a finanční a vykonává nad činností PMS dohled.⁴⁵

V čele PMS je ředitel, který zajišťuje chod služby po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční a činí jménem státu právní úkony. Plnění úkolů probace a mediace ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie České republiky zajišťují střediska PMS působící v sídlech okresních soudů nebo jim naroveň postavených obvodních nebo městských soudů. Střediska jsou obsazena pracovníky ve funkcích úředníků a asistentů. Střediska Probační a mediační služby působí na celém území státu. Vzhledem k tomu, že se jejich činnost týká především trestních věcí, které patří do věcné příslušnosti okresních soudů, sídlí zpravidla v sídlech těchto soudů. Střediska PMS lze podle potřeby členit na oddělení specializovaná na určitý druh činností nebo na zacházení s určitými skupinami osob vyžadujících zvláštní péči (např. nezletilé osoby ve věku blízkém věku mladistvých nebo uživatele omamných a psychotropních látek).

Tedy přímo na návrh vedoucího střediska může ředitel PMS zřídit specializovaná odborná oddělení, a to podle specifiky příslušné lokality a podmínek střediska zejména

⁴⁵ § 11 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

se zaměřením na probaci, mediaci, obecně prospěšné práce, mladistvé obviněné a uživatele omamných a psychotropních látek.⁴⁶

5.3 Poslání, naplň a činnost probační a mediační služby

Probační a mediační služba vytváří podmínky pro uplatnění alternativních kroků v trestním řízení a nalezení přiměřené reakce na spáchaný trestný čin. Podílí se jednak na řešení sporů mezi pachatelem a poškozeným, svými činnostmi usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktních situací a obnovení respektu k právním normám. Dále zabezpečuje koncepční, metodickou, informační a vzdělávací činnost. Spolupracuje se státními a nestátními organizacemi, vzdělávacími institucemi, odbornými ústavy a profesními organizacemi.⁴⁷

Probační úředníci PMS pomáhají klientům v jejich životních problémech a při odstraňování příčin jejich trestné činnosti. V tomto ohledu zcela jednoznačně spočívá přínos sociální práce při řešení problematiky delikventní mládeže v trestní justici především v individuálním a lidském přístupu k mladistvým, zohlednění jejich základních lidských práv a svobod.⁴⁸

Jak již bylo uvedeno, probační a mediační služba vychází na základě součinnosti ze dvou základních oblastí, a to sociální práce a trestního práva. Tímto propojením se v systému trestní justice vytvořila nová profese. Z této profese pak vyplývá i toliko nutná kvalifikace zaměstnanců PMS. Probační úředník by měl být schopen klientovi nabídnout účinnou pomoc, a kromě znalostí v oblasti práva by měl být vzdělán také i v sociální oblasti.

Způsob řešení trestních věcí spočívá, jak již bylo uvedeno, v chápání trestného činu jako konfliktu mezi obviněným, poškozeným a veřejností, resp. veřejným zájmem.

Řešení tohoto konfliktu je založeno na následujících principech:

- zprostředkování komunikace mezi všemi zúčastněnými stranami (tímto přístupem je sledován zásadní cíl a smysl alternativních řešení trestních konfliktů, tj. urovnání

⁴⁶ Oddíl VII čl. 7 odst. 5 b *Organizačního řádu Probační a mediační služby*

⁴⁷ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. & URBAN, L. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici – Institut pro probaci a mediaci, 2001.

⁴⁸ Srov. ŠÁMAL, P. a kolektiv. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004.

nejen právních vztahů, ale především společenských, mezilidských vazeb, tj. možnost zbavit se negativních pocitů, jako je např. nenávisť, křivda, nedůvěra, lhostejnost, strach, podílení se na pozitivní změně v dosavadním životě obviněného, jako změna v chování, návyků, hodnotového systému, stereotypů atd.),

- vyřešení primárního konfliktu nemusí nutně znamenat uspokojující řešení eliminující další konflikty (mimo jiné nedílnou součástí činnosti Probační a mediační služby je tedy práce s obviněným směřující k identifikaci jeho dalších problémů, které mohou být příčinou příštích konfliktních situací, a které mohou vést k recidivě trestné činnosti-terciální prevence).

Obecně pak terciální prevence usiluje zejména o eliminaci recidivy kriminality a sociálně negativního chování (př. záškoláctví, šikany, prostituce atd.) a v jejím zájmu je také resocializace kriminálně narušených osob. Resocializace pak může být podporována jednak motivací ke vzdělávání, rodinným poradenstvím, ale také pomocí při získávání pracovního místa a bydlení.

Vymezení rolí Probační a mediační služby v rámci sociálních východisek:

- zprostředkuje proces vyjednávání,
- zprostředkuje dojednávání pomoci na základě objednávky klienta,
- zprostředkuje prostor k uvolnění napětí v mezilidských vztazích.

Probační a mediační služba poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život. Podle § 4 zákona o PMS její činnost spočívá zejména: ⁴⁹

- v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí,
- ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody,

⁴⁹ Probační a mediační služba ČR. *Poslání a cíle mediační a probační služby* [citováno 28. června 2007]. Dostupný z http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21.

- ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem a v případech, kdy byl dohled uložen ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby
- v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,
- ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody,
- současně pomáhá při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem,
- zvláštní péči pak věnuje mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek,
- podílí se také na prevenci trestné činnosti.

Nedílnou součástí poslání PMS je především prevence a snižování rizik opakování trestné činnosti.⁵⁰

Pokud jde o mládež, tak na základě § 75 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, se stanoví, že PMS zajišťuje dohled nad mladistvým a v případech, kdy dohled nebyl uložen, provádí úkony směřující k tomu, aby mladistvý vedl ve zkušební době řádný život. Jedná se o případy, kdy bylo rozhodnuto o: propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu, podmíněném zastavení trestního stíhání, uložení obecně prospěšných prací za současného uložení výchovných opatření, uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu, podmíněném propuštění z výkonu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody za současného uložení dohledu, nebo v situaci, kdy došlo k uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření a soud předal věc Probační a mediální službě.

⁵⁰ DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001. D1. s. 1.

5.4 Součinnost probační a mediační služby s dalšími orgány

Zákon o PMS tuto součinnost zakotvuje v ust. § 5 odst. 1, kdy uvádí, že: „Probační a mediační služba postupuje, je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení.“

Pro řádný výkon probačních a mediačních úkonů je totiž třeba získat co nejširší a nejúplnější informace o obviněném. Pracovníci PMS se mohou obracet na státní orgány a právnické subjekty, které jsou povinny jim potřebné údaje sdělit bez zbytečného odkladu, pokud jim v tom nebrání zvláštní zákon. Odmítne-li subjekt vyhovět bez udání důvodů, předloží zaměstnanec PMS soudci či státnímu zástupci věc k dalšímu projednání.

Jedním z nejdůležitějších subjektů, s nimiž PMS spolupracuje, jsou bezesporu orgány sociálně-právní ochrany dětí. Sociálně-právní ochrana dětí je upravena v samostatném zákoně, a to v zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, přičemž zcela nezastupitelnou roli hrají na tomto úseku tzv. kurátoři pro mládež. Kurátor pečuje o nezletilé děti (do 15 let), které se dopustily činu jinak trestného, mladistvými (od 15 do 18 let), u nichž bylo zahájeno trestní nebo přestupkové řízení, řeší problémy záškoláctví, útěků z domova, toxikomanie, alkoholismu a trestnou činnost, šikanu mezi dětmi. Kurátor při spáchání trestné činnosti mladistvou osobou zastupuje tyto osoby při hlavním líčení před soudem, spolupracuje se školskými a zdravotnickými zařízeními, občanskými sdruženími, středisky výchovné péče, věznicemi a soudy, probační a mediační službou ČR, zúčastňuje se výslechů nezletilých a mladistvých u Policie ČR, je přítomen jednání mladistvých u přestupkové komise, zajišťuje výkon obecně prospěšných prací pro odsouzené občany.

Spolupráce OSPOD s orgány činnými podle ZSVM v řízení proti mladistvým je zakotvena v § 3 odst. 4 ZSVM jako jedna ze zásad tohoto zákona.⁵¹ Spolupráce kurátorů pro mládež s probačními pracovníky v rámci řízení proti mladistvým by měla přispět

⁵¹ VĚTROVEC, V., NEDOROST, L. a kolektiv. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s 86-88. ISBN 80-86432-32-7.

k motivování mladistvých pachatelů řešit a napravit následky své trestné činnosti a zároveň zohlednit oprávněné zájmy poškozených a nejbližšího sociálního okolí.

O důležitosti této spolupráce vypovídá i opakované zdůrazňování této spolupráce probačních úředníků v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže kde se píše, že: „úředníci Probační a mediační služby spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy.“⁵²

Pracovníci PMS se ve spolupráci s pracovníky OSPOD podílejí na zjišťování poměrů mladistvého. Provádějí šetření zaměřená na poznání osobnosti a dosavadního způsobu života klienta, stupně jeho rozumového a mravního vývoje, jeho povahy, poměrů i prostředí, v kterém žil a byl vychováván. Zajímají se o jeho chování před spácháním provinění a po něm. Sledují také jiné okolnosti důležité pro volbu prostředků, vhodných pro jeho nápravu, včetně posouzení toho, zda a v jakém rozsahu má být uloženo opatření, jaké prostředky jsou vhodné k jeho zpětnému začlenění do společnosti a zamezení opakování provinění.

Na základě písemné žádosti střediska PMS má pracovník OSPOD poskytnout informace o obviněném mladistvém nebo nezletilém, a to v rozsahu potřebném pro řízení. Jedná se především o informace ohledně osoby delikventa, jeho rodinném a sociálním zázemí, škole, zaměstnání apod., jejichž zjištění vychází ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže⁵³.

Je-li vedeno řízení proti obviněnému ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, spolupracuje PMS s Vězeňskou službou a Justiční stráží. Pracovníci PMS mohou navštívit obviněné ve vazbě nebo odsouzené zásadně bez souhlasu orgánů činných v trestním řízení. Při výkonu trestu obecně prospěšných prací spolupracuje PMS s orgány obce a dalšími obecně prospěšnými institucemi zajišťujícími jejich výkon. PMS spolupracuje také s Úřady práce v rámci probačních programů. Stále důležitější úlohu sehrávají probační resocializační programy. U mladých lidí je jejich absolvování v některých případech nezbytným předpokladem pro opětovné začlenění do sociálního prostředí.

⁵² § 40, odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

⁵³ § 55, odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

5.5 Předpoklady pro výkon funkce probačního úředníka

Předpokladem úspěšného výkonu funkce úředníka Probační a mediační služby jsou jednak dobré komunikační schopnosti a dovednosti, umění předcházet konfliktům a řešit konfliktní situace a základní znalosti právní problematiky. Z tohoto hlediska je nezbytným, nikoli však postačujícím kvalifikačním předpokladem úspěšné dosažení vysokoškolského vzdělání v oblasti společenskovední absolvování magisterského studijního programu (§ 46 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů), např. v oblasti práva, filozofie, sociologie, psychologie, pedagogiky, případně v dalších příbuzných studijních oborech. Dalším nezbytným předpokladem je složení odborné zkoušky po absolvování základního kvalifikačního vzdělání. Uchazeč o práci probačního úředníka by měl mimo jiné splňovat určité charakterové rysy, jako např. dostatečná zralost osobnosti. Mělo by jít o osobnost nikoliv submisivní, ale naopak spíše mírně dominantní, nikoliv však autoritářskou či agresivní. Uchazeč by měl být schopný se umět asertivně prosadit. Důrazná je též nebojácnost, sociabilita, schopnost komunikace a navazování sociálních kontaktů. Mimo jiné se u této profese očekává, chápající, otevřená, pomáhající osobnost a vlastnosti takové osobnosti jako je solidnost, charakter, důslednost, odpovědnost, dostatečná aktivita, iniciativa a nápaditost, aj.⁵⁴

⁵⁴ K tomu blíže VĚTROVEC, V., NEDOROST, L. a kolektiv. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

6 Resocializace

Resocializace je protiklad pojmu socializace. Socializaci chápeme jako průběh života jedince, jeho celoživotní biologické, psychické a sociální zrání. Neúspěšná socializace je vnímána jako problém jak pro samotného jedince, protože mu hrozí sociální vyloučení, tak i pro celou společnost z hlediska sociální deviace.

Resocializace je tedy „opětná, další socializace u jedince, který podobným procesem již jednou prošel. Může být z jeho strany záměrná, vyvolaná a podporovaná snahou sžít se s novým sociálním prostředím (ať už se do něj dostal náhodně nebo programově), nebo spontánní, neuvědomovaná, bez snahy o regulaci a urychlení celého procesu.“⁵⁵

Může být též definovaná, jako složitý proces nápravy a změny neuspokojivé socializace. Pojem resocializace může být vymezen i jako výchovné působení na pachatele trestného činu k jeho opětovnému začlenění (znovuvedení) do běžného života společnosti. Často tuto resocializaci řeší psychologové např. s propuštěnými vězni, kteří se navrací zpět do společnosti. Resocializace odsouzeného pachatele souvisí především s jeho osobností než se samotným výchovným působením během jeho pobytu ve vězení.

Mimo to u procesu resocializace se tedy předpokládá, že u jedince k jisté socializaci již došlo, tedy ke kontaktu se sociálními normami a hodnotami.

O návrat do společnosti a do normálního života v případě odpykání trestu usilují především ti pachatelé, kteří prožívali pocit viny za to, co se přihodilo a své potrestání vnímali jako přirozený důsledek svého konání. Tyto postoje zaznamenáváme například u pachatelů nedbalostních trestních činů. U pachatelů, jejichž osobnost je narušená (psychopatická osobnost) výchovné působení trestu obvykle selhává. Proto se v současné době odborníci soustřeďují na problém, jakým způsobem přispět k nápravě těchto problémových skupin pachatelů. Účinná výchova pak musí v těchto případech reagovat na specifické problémy nebo poruchy, startující kriminální jednání jedince.

Platí zde základní limitující podmínka: pachatel se musí ke svým činům doznat. Sám musí usilovat o to, aby se změnil a také věřit, že mu léčebný program opravdu pomůže.

⁵⁵ <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Resocializace>.

Pokud ale tyto předpoklady chybí, tedy popírá-li pachatel své činy a k programu zaujímá negativní postoj, jsou šance na jeho nápravu minimální. Pravděpodobnost recidivy (nebezpečnost pachatele) je pak u takového jedince značná.

Rychlost charakteru celého procesu resocializace je závislý především na:

- „adaptaci dané osoby na sociální změnu a na ochotě měnit hodnotovou orientaci, podřizovat se sociálním normám, přijímat nové vzory chování a akceptovat nové autority,
- na míře odlišnosti nového sociálního prostředí od původního, respektive předchozího a na šíři, variabilitě nabízených možností začlenění do nového prostředí,
- na otevřenosti nového sociálního systému vůči danému jedinci,⁵⁶
- na ochotě pomoci pachateli při resocializaci, na míře tolerance a na míře a prostředcích společenské regulace individuálního procesu resocializace, přičemž důležitou roli hraje přístup k informacím a možnosti navázání citových, přátelských kontaktů.

Emocionální vazby na dřívější sociální prostředí resocializaci brzdí. Jako důvody resocializace se nejčastěji uvádějí:⁵⁷

- výrazná osobnostní vývojová změna (adolescence a navazující existenční osamostatnění, rodičovství a rodinný život, stáří a odchod do důchodu apod.),
- zásadní na věku nezávislá změna duševních nebo tělesných vlastností (např. vážné onemocnění a následná invalidita),
- podstatná změna zaměstnání, místa bydliště (např. odchod z města na vesnici, emigrace).

6.1 Postpenitenciární problémy

Již v době výkonu trestu odnětí svobody má být odsouzený připravován pro život na svobodě. Měl by se tak učit sociálně přijatelným způsobům chování. Proces tohoto učení by měl nastat u těch osob, kde dojde k jejich propuštění. Úskalí vzniká

⁵⁶ BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 9. ISBN 9788073381158.

⁵⁷ <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Resocializace>.

ve věznicích, kde si odsouzený navykl na jiný způsob a režim, než na který byl zvyklý a je třeba po jeho propuštění, resp. ve fázi jeho propuštění znovu navyknout dovednostem důležitým pro jeho úspěšné začlenění zpět do společnosti. Propuštění na svobodu tak představuje o to větší zátěž, čím déle byl člověk uvězněn. Takový jedinec pak může pociťovat, prožívat tzv. „križi ze svobody“, která je traumatem z náhle změny prostředí. Propuštěný člověk často nemá sociální zázemí, nemá kam jít, nikdo na něho nečeká, nikam nepatří. Kontakt s bývalými vězni tak zvyšuje riziko recidivy kriminálního dalšího chování.⁵⁸

„K recidivě kriminálního chování dochází velmi často v tzv. adaptační fázi. Je to období, kdy si propuštěný zvyká na jiné prostředí, a to s většími nároky na jeho samostatnost, než byl ve vězení zvyklý. Toto období trvá individuálně dlouhou dobu, minimálně dva roky (Netík a Netíková, 1994)“.⁵⁹

Obecně pak propuštěným osobám chybí zejména finanční prostředky a motivace k práci (důležitá je zachovalost pracovních návyků spolu s případnou pracovní profesí a kratší pobyt ve vězení). Dále u těchto osob dochází s ohledem na dlouhodobé omezování v uspokojování jejich potřeb, k nereálnému očekávání a motivaci k rychlému nasycení jejich potřeb (př. propuštěný vězeň si chce rychle užít všechno, co nebylo ve vězení možné). Z toho pak může plynout riziko dalšího selhání, př. násilnost pod vlivem alkoholu, nepřiměřená sexuální aktivita, apod.

Podle Vágnerové na úspěšnosti zvládnutí adaptační fáze se podílí dvě skupiny faktorů, a to:

- osobnost propuštěného člověka – zkušenosti, motivace a kompetence, odolnost k zátěži atd.,
- objektivní faktory, tj. podmínky, do nichž se člověk vrací (př. bydlení, možnost práce, zachované sociální vztahy apod.).

⁵⁸Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. s. 824. ISBN 978-80-262-0225-7.

⁵⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. s. 824. ISBN 978-80-262-0225-7.

7 Výzkumná část

Hlavní podstatou, a zároveň i cílem výzkumné části bakalářské práce je zjistit úspěšnost resocializace mladistvých klientů od 15 do 18 roku věku se závažným patologickým chováním spojeným s pácháním trestné činnosti, a to v rámci péče úředníků MPS a v rámci probačních programů, které jsou realizovány institucionálně zejména pomocí služeb pro občany v obtížné životní situaci. Důvod, který mě vedl k volbě tohoto tématu, byl ovlivněn mojí stávající profesí, ve které se stěžejně zabývám správním trestáním, konkrétně pak přestupkovou agendou. Mimo jednání s dospělými klienty vedu řízení také s mladistvými osobami, které se dopustili přestupkového jednání. Ti jsou posléze ze strany správních orgánů za přestupková jednání potrestáni odpovídajícím trestem. Následně po uložení trestu již s mladistvými osobami nespolupracuji a nepřijdu s nimi do kontaktu. V případě opakované recidivy u těchto osob mě tak zajímalo, jaký následuje postup s ohledem na další zákonné normy definující protiprávní jednání delikventní mládeže v trestně právní rovině. Jaké tresty či opatření jim mohou uložit orgány činné v trestním řízení (př. soudy pro mládež). Kdo případně eliminuje jejich delikventní chování, kdo nad těmito osobami vykonává dozor, dohled, kdo jim pomáhá začlenit se zpět do přirozeného sociálního prostředí. A právě tyto a další otázky byly podnětem pro moji bakalářskou práci. Oblast mediace a probace je pro mě dosud neprobádanou oblastí, která mě velice zajímá, neboť se v ní také pracuje s mladistvými osobami a o její činnosti jsem více dozvěděl až při seznámení se s kazuistickým případem mladistvého delikventa, který je součástí této části práce.

V rámci výzkumu jsem se obrátil na pracovníky probační a mediační služby pracujícími s mládeží, a to v Českých Budějovicích, v Jindřichově Hradci, Táboře a v Třebíči. Současně jsem oslovil i mladistvé delikventní osoby, docházející na výše uvedená pracoviště se záměrem zjistit, jakým způsobem spolupracují s PMS, a zda se pracovníkům PMS daří nejen pomoci probačních programů negativně měnit vzorce chování těchto osob. Současně mě také zajímalo, zda jsou tyto osoby schopny zaintegrovat se znovu zpět do rodinné, sociální a pracovní oblasti, která je pro opětovné začlenění se do společnosti toliko zásadní.

7.1 Cíl výzkumu, výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumné části této bakalářské práce je zjistit úspěšnost resocializace mladistvých pachatelů, kteří na místo uloženého trestu absolvovali akreditovaný probační program.

V rámci stanoveného výzkumného cíle byly zvoleny tyto výzkumné otázky:

- jakým způsobem vnímají mladiství delikventi akreditované resocializační probační programy,
- jak tyto programy ovlivnily další život mladistvých pachatelů, jak byly tyto programy v jejich případě úspěšné,
- jaké jsou mladistvým nabízeny resocializačně probační programy a na jakých pracovištích PMS v rámci kraje Vysočina a Jihočeského kraje jsou pro ně k dispozici.

7.2 Metodologie výzkumu

S ohledem na téma a cíl práce jsem si zvolil kvalitativně orientovaný typ výzkumu. Tuto formu výzkumu (kvalitativního přístupu) je možné definovat následujícím způsobem. Jedná se o „proces zkoumání jevů a problémů s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“.⁶⁰ Podle použité metody sběru dat u kvalitativního výzkumu používají výzkumníci především rozhovor, používají tedy data z rozhovoru, dále data z pozorování a data z dokumentů. Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu“.⁶¹ Tento výzkum tedy nezískává výsledky pomocí statistických metod (dotazníků) nebo jiných způsobů, kterých se využívá v kvantitativním výzkumu. V kvalitativním výzkumu jde výzkumníkovi především o hluboké poznání a jemnou analýzu konkrétního prostředí. Kvalitativní výzkum je často velmi intenzivní a dlouhodobý a úlohou výzkumníka je z něj udělat podrobný zápis. Hlavní význam zde má slovo. Výzkumník si tedy zaznamenává

⁶⁰ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 17. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁶¹ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 13. ISBN 978-80-7367-313-0.

téměř vše, co se v daném prostředí odehrává. Během terénního výzkumu může zhotovovat i audiofonní nebo obrazové materiály. Nasbírané materiály (data) pak musí analyzovat a interpretovat jinými postupy, než využívá zmíněný kvantitativní přístup.⁶² Hendl charakterizuje kvalitativní výzkum jako „proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“.⁶³

7.3 Rozhodnutí o metodách

Pokud jde o vlastní metody, použité ve vztahu k předmětu výzkumu, považuji za nutné zdůraznit právě onen shora zmiňovaný dominantní rys práce, tj. „multioborovou deskripci“, která výzkum výrazně ovlivnila, a to jak z hlediska předmětu, tak i metod.

Veden myšlenkou, že popisný výzkum bývá nezřídka jakousi předeherou testování hypotéz, jsem s ohledem na zpracovávané téma zvolil právě jeho výhod. Pokud si totiž výzkumník při bádání všimne, že se za určitých okolností pravidelně vyskytuje určitý jev, může se jeho pozorování stát základem teorie o vztazích mezi podmínkami a jevem, což dále povede ke konkrétním předpokladům a předpovědím a následně k testování hypotézy.⁶⁴ S ohledem na zvolený cíl výzkumu, stejně jako možné zdroje informací, jsem proto již na jeho počátku při volbě výzkumných postupů zvolil výzkum reprezentativní, kdy tento postup, jehož podstatou je zjišťování názoru veřejnosti či sledování jejího chování, je v daném ohledu vhodný. Jistě lze v tomto ohledu namítat, že jsem se nemusel „vymezit“ a „obrátit“ pouze a jen na klienty Probační a mediační služby – tedy ve smyslu metodologie na zcela jednoznačně vybraný a vymežitelný reprezentativní vzorek. Otázkou a podle mého soudu dosti podstatnou a nepřehlédnutelnou však je, co by takový širší výzkum ve vztahu k takovým cílům mohl přinést, zejména uvědomíme-li si, že validita v rámci výzkumu poukazuje na rozsah, v němž je výzkumník oprávněn vyvozovat závěry ze získaných výsledků. Ze stejných důvodů nebylo možné uvažovat ani o experimentálních postupech, kdy

⁶² Srov. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 15. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁶³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 50.

⁶⁴ HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*, Portál Praha 2006. s. 117.

s ohledem na kazuistiku a specifickou člověka, jako zásadní „proměnné“ veličiny nelze vzhledem k tématu uvažovat o jakémkoliv „modelování“. Ostatně i literaturou bývá zdůrazňován fakt, že veškeré sociální intervence včetně nových metod výuky ve škole, nové způsoby jednání s jedinci trpícími tělesným nebo duševním onemocněním, nové informační kampaně pro veřejnost, nové techniky v práci manažerů neumožňují, aby jedinci byli náhodně přidělováni do skupin s působícími a nepůsobícími proměnnými.⁶⁵

Při vyváření výzkumného projektu, který je předmětem této bakalářské práce, jsem vycházel jednak z rozhodnutí o zvoleném výzkumném vzorku, z výběru metod sběru dat a jednak ze zajištění vstupu do terénu.

Nutno konstatovat, jak již bylo výše zmíněno, že při rozhodování o vybraném vzorku nebylo cílem, aby reprezentoval určitou populaci, ale určitý problém. Výběr případů pak odvozujeme od toho, jak je definován náš výzkumný problém a naše výzkumné otázky.⁶⁶

V daném případě byl vybraný vzorek mého výzkumu složen z vedoucích a řadových pracovníků (úředníků) Probačních a mediačních služeb z vybraných pracovišť, a to Českých Budějovic, z Jindřichova Hradce, z Tábora a z Třebíče a dále ze sociálních pracovníků nízkoprahového zařízení oblastní charity Třebíč „K-centrum Noe Třebíč“ a nakonec ze samotných mladistvých delikventů zařazených do resocializačně probačních programů. Tento vzorek nebyl vytvořen v jednom konkrétním momentě, ale postupným přibíráním a rozšiřováním nových skupin, které do výzkumného problému přinesli další nové informace.

Byl jsem si vědom, že samotná volba metody sběru dat musí přesně korespondovat s výzkumnými otázkami a současně by měla zahrnovat představu, jakým způsobem se budou data analyzovat.

S ohledem na téma bakalářské práce a formulaci výzkumných otázek jsem si v rámci kvalitativního výzkumu zvolil metodu sběru dat dotazováním, tj. formou individuálního polostrukturovaného rozhovoru a metodu biografického výzkumu, přičemž obě tyto techniky odpovídají požadavkům této práce. Dotazováním rozumíme nejrůznější typy

⁶⁵ HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*, Portál: Praha, 2006. s. 117. ISBN 80-7367-092-5.

⁶⁶ ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 72-73. ISBN 978-80-7367-313-0.

rozhovorů, (př. strukturovaný, otevřený rozhovor, rozhovor s návodem, polostrukturovaný rozhovor, neformální rozhovor) dotazníků, škál a testů. Pro kvalitativní výzkum se jeví jako nejvhodnější používat polostrukturované nebo volné nestrukturované dotazování. Jejich výhodou je možnost přezkoušení během rozhovoru a tím si výzkumník může ověřit, zda respondent všem otázkám porozuměl. Respondent má naprostou volnost při vyjádření svých názorů a může i sám navrhnout možné vztahy a souvislosti mezi jednotlivými tématy. Všechny formy dotazování se mohou použít buďto samostatně nebo v kombinaci s jinými metodami. Významnou roli v metodě dotazování hrají především zkoumané osoby. Výzkumník, který pak pokládá otázky, spíše než hovoří, naslouchá a projevuje o zkoumanou osobu, opravdový, skutečný zájem.

Obecným cílem každého rozhovoru neboli interviewu je zjistit, „jak lidé interpretují svět kolem sebe, jaké významy připisují důležitým událostem ve svém životě“.⁶⁷ Při rozhovoru mají respondenti více prostoru pro svá vyjádření a mohou tak vznikat další otevřené otázky. „Data z takového rozhovoru se snadněji analyzují, protože jednotlivá témata se lehce v přepisu rozhovoru lokalizují“.⁶⁸

Hlavním cílem prováděného výzkumu bylo za pomoci rozhovoru zjistit úspěšnost mladistvých pachatelů při návratu do jejich přirozeného prostředí pomocí PMS a probačních programů.

Samotný strukturovaný rozhovor byl sestaven z několika otevřených dotazníkových otázek a je součástí této bakalářské práce uvedený v příloze **č. 1**. Doslovný přepis odpovědí je uveden v přílohové části **č. 2**.

Mimo jiné při rozhodování o výběru metod bylo také třeba zajistit vstup do terénu, který představuje jeden z klíčových metodologických problémů. V kvalitativním výzkumu jde v rámci zajištění vstupu do terénu především o to, jak velká, silná a kvalitní data se nám podaří z výzkumného vzorku získat.⁶⁹ V daném případě se výzkumný projekt odehrál přímo v prostředí, v němž se výzkumný problém

⁶⁷ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. s. 201. ISBN 978-80-7315-185-0.

⁶⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 178. ISBN 978-80-262-0982-9.

⁶⁹ Srov. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 81. ISBN 978-80-7367-313-0.

nacházel. Jako výzkumník ve vztahu k vybranému terénu, jsem vystupoval v jedné ze situačních rolí, a to v roli „cizince“, tedy jako neznámý člověk, který jednorázově přišel na výše uvedená pracoviště PMS a zase z nich odešel.

7.3.1 Finanční a časová náročnost výzkumného projektu

Finanční náročnost výzkumného projektu byla opřena pouze o náklady vzniklé na dopravu do uvedených středisek PMS. Co se týče časového fondu určeného pro výběr a zpracování dat, představoval jednu z nejdelších a nejnáročnější částí této práce.

7.3.2 Etické otázky a anonymita respondentů výzkumného projektu

Před každým rozhovorem, položenými otázkami byli vedoucí a úředníci PMS ujištěni o naprosté anonymitě spojené se zpracováním všech informací, které od nich získám. Současně byli vyrozuměni o záměru a cíli mého výzkumu. V případě mladistvých delikventů byli pomocí pracovníků PMS osloveni jejich zákonní zástupci s dotazem, zda bude možné bez jejich přítomnosti uskutečnit výzkumný rozhovor. Na základě jejich výslovného souhlasu pak probíhaly s mladistvými delikventy samotné rozhovory. Při práci s mladistvými osobami jsem usiloval o získání jejich důvěry. Snažil jsem se o to, aby jejich odpovědi měly pokud možno největší vypovídací hodnotu. Respektoval jsem jejich názory, postoje, ale i ukončení rozhovoru či odmítnutí odpovědí na položené otázky.

7.4 Výzkumný soubor

Jak už jsem výše uvedl, při výzkumném šetření jsem pracoval s vedoucími úředníky a řadovými úředníky Probační a mediační služby se sídlem v Českých Budějovicích, v Jindřichově Hradci, v Táboře a v Třebíči a s mladistvými osobami, docházejících do uvedených sídel PMS. Mimo jiné jsem další část výzkumu provedl i v oblastní charitativní společnosti „K-centrum Noe“ v Třebíči, která ve spolupráci s PMS v Třebíči nabízí pro mladistvé delikventní osoby akreditovaný probační program „Most“. V této společnosti jsem hovořil se sociálními a metodickými pracovníky a s vedoucím centra. Celkem tak bylo osloveno 5 pracovníků z PMS z kraje Vysočina a z Jihočeského kraje a dále pak z charitativní společnosti „K-centrum Noe Třebíč“ jsem oslovil 2 sociální

pracovnice a provedl rozhovor s vedoucím tohoto centra. Mladistvých delikventů zapojených do akreditovaných programů bylo osloveno celkem **11**.

Pracovníkům z PMS byl sestaven dotazník obsahující 10 otázek. Tyto otázky jim byly zaslány v období červnu až srpnu 2019 elektronicky (e-mailem) a současně tito pracovníci byli požádáni o poskytnutí rozhovorů po předchozí telefonické domluvě. Z PMS v Jindřichově Hradci potvrdil rozhovor 1 úředník pracující s delikventní mládeží, z PMS v Českých Budějovicích 1 vedoucí úředník, z PMS v Táboře 1 vedoucí pracovník a 1 řádový úředník, z PMS Třebíč 1 vedoucí pracovník a z oblastní charity „K-centrum Noe Třebíč“ potvrdily uskutečnění výzkumného rozhovoru 2 sociální pracovnice.

Mladistvým delikventním osobám byl sestaven dotazník složený z 6 otázek. Výzkumné otázky byly těmto osobám položeny ve středisku PMS v Táboře, a to celkem 7 osobám a v K-centru Noe v Třebíči celkem 4 osobám.

Před každým rozhovorem byli všichni respondenti seznámeni s účelem výzkumné práce. Každý z nich byl poučen o tom, že jejich odpovědi budou anonymní s tím, že si jejich doslovné odpovědi budu zapisovat. Všichni s touto formou souhlasili. Každý rozhovor trval v průměru 15 až 30 minut. Rozhovory byly provedeny formou dotazování, a to technikou individuálního polostrukturovaného rozhovoru a přímo v prostředí, ve kterém respondenti pracují, a kteří do něho docházejí v rámci uloženého probačního dohledu.

7.5 Biografický výzkum

K dílčímu dokumentování a současně i oživení práce a zpracovávaného tématu jsem využil i kazuistickou metodu, sloužící sice jako prostředek k poznání konkrétního člověka, tj. k porozumění vnitřní a často neopakovatelné dynamice vývoje jedince, popř. vývoje jeho interakce s prostředím.⁷⁰ Nicméně byla využita toliko i jako pomoc a srovnání pro podobné případy.⁷¹

„Biografický výzkum je jednou ze základních metod kvalitativního výzkumu, užívaný především v sociologii a psychologii. Biografií rozumíme napsanou historii jednoho života. Jde o rekonstrukci a interpretaci života jedince někým druhým (na rozdíl

⁷⁰ FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu – Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 978-80-7367-815-9.

⁷¹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 807178303X.

od autobiografie). Průběh života znamená posloupnost faktických událostí během života jedince. Biografické zkoumání se někdy snaží srovnáním různých biografii nalézt podobnosti a vzorce životních drah a přispět k vysvětlení osobních nebo společenských fenoménů^{.72}

Biografický výzkum můžeme považovat za zvláštní verzi případové studie, jelikož se dotýká jedné osoby nebo malého počtu osob.⁷³ Oproti němu osobní případová studie je „podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Pozornost se věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události. Zkoumají se příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah. Může jít také o zachycení celého života. Pak mluvíme o historiích života. Avšak i takové historie kladou důraz na určitý aspekt života jedince.“⁷⁴

I biografický výzkum má své hranice, protože je orientován především na: „vnitřní perspektivy jedince, interakce jedince v sociálním kontextu, zkušenost jedince v různých rolích v průběhu různých okamžiků života je výsledkem spolupráce mezi výzkumníkem a jedincem při analýze“.⁷⁵

Samotný biografický materiál obsahuje zejména dopisy, deníky, zápisníky, soudní dokumenty, cestovní zprávy atd.⁷⁶

Vzhledem k omezenému rozsahu práce, stejně jako vzhledem k zákonem stanovené povinnosti mlčenlivosti jsem anamnézu konkrétní následující osoby omezil, resp. potlačil na minimální nezbytnou mez.

Data k níže uvedené biografii mladistvé delikventní osoby byla pořízena ze spisové dokumentace a se souhlasem orgánu sociálně-právní ochrany dětí a s ohledem na ochranu „GDPR“. Biografie této osoby zde mapuje epizodický průběh jeho zkušeností od spáchaných deliktů až po uložení dohledu probačního úředníka včetně povinnosti absolvování probačně resocializačního programu. V biografii této osoby jsou

⁷² https://cs.wikipedia.org/wiki/Biografick%C3%BD_v%C3%BDzkum.

⁷³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 130 ISBN 80-7367-040-2.

⁷⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 104-105 ISBN 80-7367-040-2.

⁷⁵ HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, nakl. Univerzity, 1997. s. 52. ISBN 382-230-97.

⁷⁶ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 130-131. ISBN 80-7367-040-2.

zahrnutý též procesní postupy správních a trestních orgánů. Je nutno podotknout, že uváděný případ však nelze brát jako zobecnitelný poznatek.

Mladistvá osoba, 16 let

Spisový materiál, který se týkal mladistvé 16 osoby, která se dopustila několika krádeží, byl založen na městském úřadu, a to orgánem vykonávající sociálně-právní ochranu dětí. V daném případě ho zakládal sociální kurátor pro mládež. Samotný spis obsahoval zejména úřední dokumenty příslušných institucí, jako Policie ČR, soudu, městského úřadu, záznamy ze šetření, aj. Tyto dokumenty popisovaly jednotlivé kroky a činnosti ve spojitosti s mladistvým pachatelem včetně jeho protiprávních skutků. Sociální kurátor, který se dozví o delikventním chování mladistvé osoby, př. z oznámení Policie ČR, si následně zakládá o této osobě spis a tuto osobu si po prvotním šetření zařadí do základní evidence dětí a mládeže. V daném případě si níže uvedenou osobu zařadil ve svém spise pod bodem 6, kdy jde o dítě uvedené v § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí (tj. ochrana zaměřena na děti, u kterých rodiče nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti). K tomuto prvnímu dokladu pak ve spisu přibylo oznámení o přestupku a vyjádření školy o rodinných poměrech a o sourozencích mladistvého pachatele.

Ze spisu jsem vyčetl následující skutečnosti:

Dotyčný je žákem I. ročníku odborného učiliště. Pochází z rozvedené rodiny. Jako nezletilý se dopustil tří přestupků proti majetku podle ust. 50 odst. 1 písm. a) zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, tím, že v prodejně potravin odcizil různé zboží, které se již do prodejny nevrátilo, a došlo tak k majetkovým škodám. Sociální kurátor v tomto případě svolal na úřadu případovou konferenci za účasti zástupců z řad Policie ČR, pedagogických pracovníků, zákonných zástupců, pedagogických pracovníků školy. Z této konference pak vzešla uložená nápravná opatření ve vztahu k této osobě. Z rozhovoru s dotyčným bylo zjištěno, že protiprávně jednal proto, aby ho přijali spolužáci a kamarádi do party. V té době byly jeho činy odloženy policejním orgánem, neboť je spáchal, jako nezletilý, kdy ještě nebyl trestně odpovědný. Jeho první vážný skutek spáchal v patnácti letech, kdy na základní školy odcizil spolužákovi finanční hotovost. I v tomto případě chtěl ostatním dokázat, čeho je schopený, aby se před

druhými zviditelnil. V tomto případě spáchal přestupek proti majetku podle ust. § 8 odst. 1 písm. a) bod 1 zák. č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Za spáchaný přestupek byla dotyčné osobě uložena peněžitá, pokuta, náklady přestupkového řízení a povinnost nahradit poškozenému spolužákovi majetkovou škodu způsobenou přestupkovým jednáním. O tom, že přestupkový orgán projednal přestupek mladistvé osoby, byl následně přípisem vyrozuměn orgán sociálně-právní ochrany dětí, tj. výše uvedený sociální kurátor pro mládež. V přípisu tohoto záznamu se píše o tom, že bylo jednáno s mladistvou osobou v rámci přestupkového řízení a s jakým výsledkem. V dalším případě dotyčný pak odcizil dospělému peněženku s finanční hotovostí, a s osobními doklady a s platebními kartami. Případ byl po oznámení na Policii ČR kvalifikován jako trestný čin krádeže podle trestního zákoníku.

Spis dále obsahoval oznámení o události s účastí dítěte sepsané Policií ČR, a to dle zákona o Policii ČR č. 273/2008 Sb., ve kterém policejní orgán popsal událost týkající se krádeže peněženky včetně protokolu o výslechu mladistvé osoby, podezřelé ze spáchání tohoto trestného činu. Sociální kurátor si na základě uvedeného policejního oznámení vyžádal písemnou zprávu mladistvého ze školy, a to ve smyslu zák. č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Kurátor se zajímal o prospěch žáka, o jeho školní docházce, o spolupráci rodiny a školy, aj. Zjištěné informace pak byly sociálním kurátorem zaslány Policii ČR a okresnímu státnímu zastupitelství. Po těchto úkonech si následně soud pro mládež předvolal k projednání trestného činu mladistvého pachatele, jeho zákonné zástupce a orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí. Před soudním jednáním byl mladistvému pachateli ustanoven soudem opatrovník. Jak bylo dále zjištěno, soud měl před jednáním k dispozici návrh státního zástupce týkající se uložení výchovného opatření. Ve věci tohoto mladistvého pachatele okresní soud rozhodl tak, že podle ust. § 93 odst. 1 písm. e) zákona o soudnictví ve věcech mládeže, uložil mladistvému za prokázaný spáchaný trestný čin stanovení „dohledu probačního úředníka“. Státní zástupce u soudního jednání konstatoval, že v případě tohoto pachatele bylo stanovení dohledu probačního úředníka na místě a rovněž s tímto opatřením souhlasil i orgán sociálně-právní ochrany dětí (kurátor pro děti a mládež). Rovněž s uložení probačního dohledu souhlasili

i zákonní zástupci mladistvého pachatele. Součástí spisu kurátora byl i protokol z uvedeného soudního jednání.

Na základě tohoto rozsudku byl mladistvý pachatel povinen spolupracovat s probačním úředníkem z PMS, který této osobě stanovil i akreditovaný probační program a lhůty, ve kterých byl mladistvý pachatel povinen dostavovat se k tomuto úředníkovi a plnit jeho úkoly.

Sociální kurátor v průběhu stanoveného soudního dohledu nad dotyčnou osobou, odpovídal na písemné žádosti probačního úředníka, který shromažďoval a vyhodnocoval informace o dítěti (tj. o jeho školní docházce, prospěchu, chování, o spolupráci rodiny mladistvého pachatele a školy, plnění školních úkolů, o přípravě na vyučování, zjišťoval charakteristiku třídního učitele atd.). Uvedené sociální šetření prováděl kurátor, jak v rodině, tak i ve škole. Mimo jiné si sociální kurátor činil zápisy týkající se vyhodnocení situace na straně této mladistvé osoby, a ty si pak zakládal do svého spisu. V jedné ze zpráv konstatoval, že v případě této dotyčné osoby není třeba stanovit individuální plán ochrany mladistvého, s tím, že postačí čas na splnění slibu, že již nebude páchat přestupkovou ani jinou trestnou činnost. Pod tento zápis se dotyčná osoba podepsala, a současně se podepsali i jeho rodiče. Dále v souvislosti s touto činností kurátora byl ze strany probačního úředníka nad tímto mladistvým uložen probační dohled, mladistvý absolvoval probační program a probační úředník pak informoval v součinnosti s kurátorem pro děti a mládež soud o chování mladistvého (plnění účelu probačního dohledu). Soud následně po obdržení průběžně kladně znějících zpráv rozhodl o tom, že již není dále nutné pokračovat v probačním dohledu a od dalšího výkonu probačního dohledu zcela upustil. Mladiství však nadále zůstal v péči kurátora pro děti a mládež.

8 Analýza kvalitativních dat

To, co dělá kvalitativní výzkum výzkumem, je právě specifický způsob zacházení se sebranými daty. „Při kvalitativní analýze jde o systematické nenumerické organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnosti, kvality a vztahy. Termín nenumerický se zde vztahuje jednak na data, jednak na práci s nimi“.⁷⁷

„Kvalitativní data však nemají strukturovanou podobu dat v kvantitativním výzkumném plánu, což komplikuje jejich vyhodnocení“.⁷⁸ Na kvalitativní analýzu je tedy možné pohlížet jako na proces zahrnující popis, klasifikaci a hledání vazeb a spojení jednotlivých konceptů. Účelem kvalitativní analýzy není vytvoření představy o rozložení nějakého jevu, ale jde o přinesení jasné představy toho, že daný jev v populaci existuje, a že je určitým způsobem strukturován. Tento druh analýzy je tak do určité míry popisný a literární.⁷⁹

Všechna data nasbíraná výzkumníkem jsou ze začátku velmi rozsáhlá a nestrukturovaná. Nacházejí se ve formě testů. Jedná se zejména o přepisy rozhovorů, záznamy z pozorování, dokumenty aj. Úkolem každého výzkumníka je začít s organizací a zpracováním nasbíraných dat. V praxi se pak setkáváme se dvěma strategiemi zpracování, kdy v první fázi nejprve provádíme redukci zdrojových dat skrze parafrázování, sumarizování a kategorizování a ve druhé fázi rozkrýváme a interpretujeme významy skrytých ve sdělení respondentů, což má za následek rozšíření datového materiálu. Oba tyto cíle, strategie jsou naplňovány současně. V konečném důsledku jsou totiž texty redukovány na klíčová tvrzení a rozšířeny o interpretaci, kterou do nich vkládá. Kvalitativní analýza tak prostupuje celým výzkumným procesem, což v tomto ohledu znamená, že nemá smysl vyčkávat, až

⁷⁷ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 207. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁷⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 223. ISBN 80-7367-040-2.

⁷⁹ Srov. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 210. ISBN 978-80-7367-313-0.

nasbíráme potřebné množství dat, ale právě naopak, s analýzou dat začínáme již v okamžiku, kdy máme první rozhovor, či záznam z terénního pozorování.⁸⁰

8.1 Otevřené kódování

Ke zpracování dat, které jsem získal z rozhovorů s probačními úředníky, se sociálními pracovníky a s mladistvými delikventy, kteří absolvovali probačně resocializační programy, jsem využil metodu „otevřeného kódování“.

Otevřené kódování „je část analýzy zabývající se postupným označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. V průběhu této analýzy jsou údaje následně rozebírány na samostatné celky a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podrobnosti a rozdíly a také jsou kladeny otázky o jevech a údajích reprezentovaných“.⁸¹ Rozebrané údaje jsou následně složeny novým způsobem. „Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přiděleny jména a s takto pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje“.⁸²

Přepsaný dokument, záznam, rozhovor, tak rozdělíme na jednotky, přičemž jednotkou může být slovo, sekvence slov, věta, odstavec atd. a ke každé takto vzniklé jednotce pak přidělíme kód, tedy nějaké jméno či označení. Kódem je pak jak uvádějí Lee a Fielding (2004), slovo nebo nějaká krátká fráze, která určitým způsobem vystihuje určitý typ (př. vyjádření při analýze rozhovorů nebo typ jednání při pozorování) a odlišuje je od ostatních. Při volbě kódu si klademe otázku, o čem daná sekvence bude vyprávět, jaké téma, jev bude prezentovat (př. samostatný jev, myšlenka, případ).⁸³ „Během tohoto postupu si klademe otázky: „Co to je? Co to představuje“ Poté tyto pojmy porovnáváme se získanými jevy v rámci jiného jevu, tedy konceptualizujeme. Podobné jevy, události, případy poté označíme a následně seskupíme do jednotlivých

⁸⁰ Srov. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 210-211. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁸¹ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. s. 43.

⁸² ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 211. ISBN 978-80-7367-313-0

⁸³ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 212. ISBN 978-80-7367-313-0

kategorií, podle toho, jak určitému jevu náleží v podobě kategorizace.⁸⁴ Celá řada autorů doporučuje při této metodě klást respondentům různé návodné otázky, které slouží jako pomůcka pro volbu jména konkrétní pasáže. Metodu otevřeného kódování pokládám za vhodnou zejména proto, že obsahuje techniky a postupy pro analýzu a porovnání získaných dat z polostrukturovaných rozhovorů.

Nejprve jsem se tedy seznámil se všemi odpověďmi uvedených v dotaznících respondentů, abych získal ucelený přehled o potencionálních tématech a kategorií. Vytiskl jsem si všechny odpovědi respondentů a z nich jsem začal označovat data. Seřadil jsem si jednotlivé odpovědi získané od probačních úředníků, sociálních pracovníků a mladistvých klientů vždy pod sebe, pod konkrétní otázky. Témata byla tvořena pomocí formulovaných otázek a sloužila tak pro základní klasifikaci. Poté jsem konkrétní fráze, věty, odstavce vzešlé ze základní klasifikace přiřazoval ke stanoveným tématům a vytvořil tak kategorie, ve kterých jsem popisně shrnul veškerá výzkumná zjištění.

Takto vzniklé kategorie mi poskytly nejdůležitější informace, o tom, zdali absolvování probačních programů mělo pro mladistvé klienty požadovaný přínos, jak tyto programy hodnotili, jak je vnímali, a zda jim pomohli zařadit se zpět do běžného způsobu života.

8.2 Kategorie a jejich hodnocení

Při této analýze vznikly následující kategorie

1. Pro probační úředníky a sociální pracovníky:

Kategorie č. 1: Dostupnost probačních programů a sociálních služeb v rámci okresů

Kategorie č. 2: Prospěšnost-přínosnost probačních programů.

Kategorie č. 3: Vnímání probačních programů delikventní mládeží

Kategorie č. 4: Faktory ovlivňující úspěšnost resocializace mladistvých osob.

2. Pro mladistvé osoby

Kategorie č. 5: Přínosnost návštěv a spolupráce mladistvého klienta s probačními a jinými úředníky.

⁸⁴ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. s. 43. ISBN 80-85834-60-X.

8.2.1 Dostupnost probačních programů a sociálních služeb v rámci okresů

Z výzkumu u této první kategorie bylo zjištěno, že PMS v okrese Jindřichův Hradec nemá žádný probačně resocializační program a nemají ho ani v okrese České Budějovice. V Českých Budějovicích lze nalézt celou řadu sociálních služeb pro mládež, jako jsou nízkoprahové neziskové organizace. V těchto uvedených okresech je tedy naprostá absence probačních programů. K dispozici ho mají pouze v Táboře („Auritus“) a v Třebíči („Most“). V Táboře mají navíc program pro podmíněně propuštěné osoby. Konkrétně v Třebíči mají mimo jiné i širokospektrou nabídku sociálních služeb (př. Domov pro seniory, pečovatelská služba Diana, rehabilitační stacionář, sociální a občanská poradna Třebíč, Klub Zámek-nízkoprahové zařízení, komunitní centrum pro mládež Ambrela, Střed Třebíč, Domov pro matky s dětmi, K-centrum Noe Třebíč, aj.). Od roku 2008 byl v Třebíči v rámci PMS zřízen pro mladistvé a dospělé osoby akreditovaný probační program „MOST“, který je právě realizován nízkoprahovým zařízením „K-centrum NOE Třebíč“. PP „MOST“ je pak podrobně popsán v příloze č. 5.

8.2.2 Prospěšnost-přínosnost probačních programů.

Při průzkumu v PMS v Jindřichově Hradci, v Českých Budějovicích, v Táboře a Třebíči a v K-centru Noe v Třebíči se probační úředníci a sociální pracovníci jednoznačně shodli na tom, že probační programy mají smysl a jsou rozhodně pro delikventní mládež prospěšné. Spolupráce mezi klientem probačními úředníky, sociální pracovníky je v rámci realizace probačního programu založena na budto povinnosti, kde tak bylo rozhodnuto orgánem činným v trestním řízení (př. soudem, státním zástupcem) nebo na dobrovolnosti.

8.2.3 Vnímání probačních programů delikventní mládeží

Při dotazování jsem v rámci průzkumu této kategorie zjistil, že mladiství delikventi vnímají probační programy zcela individuálně, jedni je berou účelně, druzí jako povinnost, nutnost, znechucenost, a jiní jako pozitivní, přínosnou záležitost pro jejich další budoucí život. Aktivnější spolupracují s probačními úředníky průběžně, plní si úkoly, řádně, svědomitě. Mají zájem změnit svůj přístup. Rozhodující je, jak klienti PP

berou, zda jako pomoc, formu pomoci nebo jen jakési absolvování uložené povinnosti. Konkrétně pak v „K-centru Noe Třebíč“ píší mladistvé osoby, které absolvovaly PP závěrečné zprávy o jeho přínosu nebo o stinných stránkách, nespokojenosti, apod. Tím si K-centrum zajišťuje s touto klientelou zpětnou vazbu. Někteří mladiství klienti pokračují v K-centru Noe dál a dobrovolně spolupracují, i když prošly PP. S mladistvými klienty se zaměřují především na otázky smysluplného využívání volného času, jeho zhodnocování, zjišťují podmínky rodinného prostředí, školní, pracovní výsledky, prospěch, aj. Mladistvá delikventní osoba je zpravidla produktem určitého nefunkčního prostředí (rodina, závadová patra, aj.), a proto je velmi důležité, aby takové osoby využívaly probačních služeb a byly v rámci svých možností připraveny na návrat do běžného života.

8.2.4 Faktory ovlivňující úspěšnost resocializace mladistvých osob.

Při začlenění mladistvých klientů zpět do společnosti hraje důležitou roli rodinné prostředí (zázemí). Nicméně je nutno konstatovat, že právě rodina byla primárním spouštěčem patologického prostředí těchto klientů. Vstup do takové rodiny by pro mladistvou osobu představovalo opět značné riziko. Mladistvý delikvent by se tak po absolvování PP se měl zásadně vyvarovat závadovému, kriminálnímu prostředí. Měl by se naučit smysluplně využívat volný čas. Věnovat se př. sportu, zájmovým, organizovaným činnostem. Mě by využívat pomoci dostupných sociálních služeb, které mu poradí s financemi, zjistí, např. na jaké dávky hmotné nouze má nárok, jak si opatřit bydlení, práci, jak si osvojit sociální, pracovní návyky a další povinnosti. PMS v rámci spolupráce se sociálními službami usilují stěžejně o to, aby se mladistvá delikventní osoba řádně zapojila do běžného života a měla zajištěny všechny důležité potřeby.

V ostatních případech již kategorie podle charakteru položených výzkumných otázek tvořeny nebyly. Následovalo popisné zhodnocení ostatních výzkumných otázek.

V rámci výzkumu bylo u **otázky č. 3** zjišťováno, zda probační úředníci na výše uvedených pracovištích PMS a dále sociální pracovníci v „K-centru Noe Třebíč“ pracují přímo v probačních programech, zda jsou do nich začleněni. Zjistil jsem, že probační úředník z J. Hradce pracující s mládeží byl do PP zařazen v minulosti. V současné době

nepracuje v žádném probačním programu. V Českých Budějovicích pracuje probační úředník jako lektor probační a mediační služby, ale též v žádném PP nevystupuje. V Třebíči se probační úředník podílel přímo na vzniku PP „Most“ s tím, že ho aktivně podporuje. V Táboře žádný z probačních úředníků v PP nepracoval. Sociální pracovníci z „K-centra Noe Třebíč“ jsou zařazeni do činností PP „Most“.

Na otázku č. 5, co probačním úředníkům a sociálním pracovníkům chybí v PP, bylo jednou skupinou probačních pracovníků odpovězeno, že transparentnost, dobrovolnost, smysluplná síť sociálních a resocializačních programů pro mladistvé osoby. Mimo jiné bylo řečeno, aby byl PP úspěšný, musí projít nezbytnou akreditací, což je velmi těžké a složité, a proto je PP tak málo. Druhá skupina uvedla, že v PP nepostrádají téměř nic. Konkrétně pak v PMS v Třebíči považují PP „Most“ za flexibilní, avšak jeden z úředníků má komplexnější představu programu pro mladistvé osoby ve smyslu spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, školou, rodinou, apod. Sociální pracovníci z „K-centra Noe Třebíč“ velice kladně hodnotili výbornou spolupráci s PMS v Třebíči, která jim do jejich nízkoprahového centra dodává mladistvé klienty. Problém v K-centru nastává občas v oblasti financí, kdy se musí neustále žádat o finanční prostředky k realizaci různé řady sociálních projektů. S tímto problémem jim však pomáhá PMS v Třebíči.

U otázky č. 7 bylo zjišťováno, kdo z odborníků by se měl podílet na resocializačních programech. V tomto případě záleží zejména na obsahu PP s tím, že není podmínkou, aby se na PP podíleli pouze vysokoškolsky vzdělaní lidé, ale že by mělo jít o lidi, kteří mají zájem pracovat s mládeží, a že je důležitá především lidská stránka, tj. lidský a dobře nastavený přístup k mládeži. To jsou podle probačních úředníků rozhodující ukazatele při práci s delikventní mládeží. Obecně se do probačních programů zapojují odborníci zejména z oblasti pedagogiky (sociální, speciální pedagogové), psychologie (psychoterapeuti) zástupci Policie ČR, zástupci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zákonní zástupci, aj.

V otázce č. 8, jsem zjišťoval, jakým způsobem jsou v praxi mladiství delikventi zapojeni do resocializačních programů. V této části výzkumu jsem se dozvěděl, že se tak děje na základě soudního rozhodnutí, nebo se mladistvé osobě uloží povinnost ze strany

státního zástupce nebo z doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo přímo ze strany PMS. Celá řada mladistvých klientů vstupuje do PP dobrovolně. Příkladně u drogově závislých existuje také možnost nařízení jejich docházky do příslušného ambulantního zdravotnického zařízení.

V poslední otázce uvedené **pod. č. 9**, jsem zjišťoval, jaká je úspěšnost resocializace mladistvých osob po výkonu trestu odnětí svobody. Postupně jsem se dotazoval v PMS v Jindřichově Hradci, v Českých Budějovicích, v Táboře a Třebíči, nicméně žádný z těchto středisek v posledních dlouhých letech nepracovalo s žádnými mladistvými, kteří by prošli VTOS. Ani v „K-centru Noe“ v Třebíči neměli dosud žádnou mladistvou osobu, která by prošla vězením. Nicméně k této otázce se probační úředníci vyjádřili v tom směru, že by kolikrát i krátkodobý pobyt mladistvého ve VTOS byl mnohem efektivnější, než neustálé domlouvání a promíjení jejich skutků. Proto by rozhodnutí o uložení krátkodobého trestu ve vězení mělo podle probačních úředníků větší význam a smysl, a to i v případech, kdy se mladistvé delikventní osobě ukládá i vícenásobný dohled. V PMS v Táboře jsem zjistil, že úspěšnost začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti je velmi malá. S krátkodobým pobytem mladistvé delikventní osoby ve vězení se ztotožnil i probační úředník z Třebíče s tím, že by u takové osoby mohlo poté dojít k požadované změně chování. V tomto směru tedy žádná z uvedených PMS zkušenosti s VTOS mladistvých osob neměla.

8.2.5 Přínosnost návštěv a spolupráce mladistvého klienta s probačními a jinými úředníky.

V této kategorii výzkumu, který se týkal již mladistvých delikventních osob, zahrnutých do otázek pod body 1. a 2, považovalo 6 mladistvých osob přínos dostavovat k pravidelným schůzkám s probačním úředníkem. Tento přínos však blíže nespécifikovaly. 3 mladiství nedokázali vyhodnotit, zda ano, či ne a poslední 2 osoby sdělily, že návštěvu probačních úředníků z PMS pokládají jen za formu splnění povinnosti. V deseti případech pak mladiství uvedli, že jinam dobrovolně k úředníkům nechodí, jen v jednom případě bylo zaznamenáno, že ano, že není problém navštívit a kontaktovat i jiné úřady a pracoviště než PMS. V této kategorii výzkumu jsem zjistil, že více mladistvých osob nemá zdaleka vybudovaný smysl pro odpovědnost, povinnost,

spolupráci, nebo snahu změnit svůj přístup, své jednání. V tomto směru jde o naprostou individuální záležitost a uvědomění si skutečnosti, že jde ze strany PMS o pomocnou činnost, která může tyto osoby vrátit zpět do života, nikoli, aby v těchto činnostech spatřovaly jen nutné „zlo“, které musí ze zákona absolvovat. Takové uvědomění není jednoduchou záležitostí, avšak v jejich případech je zcela zásadní a klíčové.

U otázek pod č. 3. a 4., na které kategorie vytvořena nebyla, jsem zkoumal, zda se mladiství delikventi domnívají, že jim PMS pomohla či naopak, co probační a mediační službě vyčítají, co jim na práci PMS vadilo. Ve vybraném vzorku bylo zjištěno, že 6 osobám PMS pomohla, a to ve změně chování a přístupu, dále s vyřešením náhrady vzniklé škody spojenou s trestnou činností, v odrazení v páchání další trestné činnosti a v možnosti pravidelné komunikace mezi mladistvou osobou a probačním úředníkem. 3 mladistvé osoby nevěděly, jak odpovědět a 2 osoby žádný význam v PMS nespatořovaly. 6 mladistvým osobám na spolupráci s PMS nic nevadilo. Naopak 5 mladistvým osobám vadilo, že jsou povinni do PMS docházet, že se jich úředníci PMS neustále na něco ptají, že nechtějí o sobě mluvit, a že jim příkladně dělají testy na přítomnost omamných a psychotropních látek (př. kouření marihuany). Na základě těchto poznatků jsem dospěl jako u kategorie č. 5 k obdobnému závěru, že v případě mladistvých osob jde o to, jaký zaujmají ke svým povinnostem a zodpovědnosti za své jednání postoj, a současně též i ve vztahu k úřednickému aparátu PMS, zda v pozitivním či v negativním slova smyslu. Nejtěžší úlohou u těchto osob je pochopení, uvědomění si, že jejich sociální vykojení může někdo jiný zvrátit, že jim může pomoci zařadit je do běžného způsobu života, že mohou prožívat svůj život daleko smysluplněji než doposud.

V poslední části výzkumu, jsem u otázek **č. 5 a 6,** které tvoří jednu z nosných částí výzkumu, zjišťoval, zda PMS byla mladistvému delikventovi nápomocna vrátit se do jeho přirozeného prostředí, zda šlo o úspěšný návrat, a kdo další měl vliv na jeho začlenění do běžného života po VTOS. Jelikož nikdo z dotazovaných mladistvých osob nebyl ve VTOS nebylo možné tento průzkum provést. Nicméně tyto osoby, nad kterými byl uložen probační dohled, a které prošly příslušným probačním programem,

odpověděly, že jim při vstupu do řádného života pomohla jednak rodina, a to ve 2 případech, ve 2 případech matka, v 1 případě probační program a v 6 případech si mladistvé soby pomohly samy. Jakým způsobem však nspecifikovaly. Ve 4 dotazovaných případech se PMS podařilo mladistvé osoby začlenit zpět do běžného života, 5 jich uvedlo, že nikoli a 2 osoby nevěděly, nedokázaly jasně říci.

Rozhodujícím vlivem pro zapojení mladistvých delikventů do řádného života je tedy jejich motivace, vůle, chtít se aktivně zapojit do všech činností, které povedou k jejich zařazení do běžného způsobu života a snaha vymanit se z dosavadního patologického prostředí. Motivace u mého výzkumného vzorku nebyla nikterak vysoká, kdy služby PMS byly vnímány spíše opět jako plnění povinností, a že si někteří mladiství pomohli sami. Jak dalece si byli schopni pomoc sami, je však relevantní otázkou. Domnívám se, že u celé řady mladistvých osob, současné i u těch, které konstatovaly, že jim PMS do návratu do života nepomohla, je nezbytné předpoklad pro jejich zdárné začlenění do přirozeného sociálního prostředí, aby PP absolvovaly opakovaně.

9 Shrnutí výzkumného šetření

V této fázi jsem shrnul výsledky mého výzkumného projektu a současně zjišťoval, zda se mi podařilo odpovědět na cílové otázky výzkumu a zhodnotit úspěšnost resocializace mladistvých pachatelů, kteří na místo uloženého trestu absolvovali akreditovaný probační program.

Mým stěžejním výzkumem byla současně také snaha proniknout do problematiky PMS, zjistit, co je její náplní, jaké činnosti provádí, a co je smyslem a posláním resocializačních probačních programů pro mladistvé delikventy. K tomuto účelu jsem si stanovil výzkumné otázky, ve kterých jsem se zajímal, jakým způsobem vnímají mladiství delikventi akreditované resocializační probační programy, jak tyto programy ovlivnily jejich další životy. Dále, jak byly tyto PP v jejich případě úspěšné. A nakonec mě zajímalo, jaké jsou mladistvým nabízeny probační programy, tj. na vybraných pracovištích PMS v rámci kraje Vysočina a Jihočeského kraje.

Na výzkumnou otázku, jakým způsobem mladistvé osoby vnímají probační programy, do kterých jsou zařazeni, jsem zjistil, že tyto osoby je vnímají naprosto individuálně. Ti, u kterých je rozhodující motivační faktor vedoucí ke změně způsobu života, vnímají PP jako přínosnou, pomocnou činnost. Chápou smysl a cíl programů. Ví, že jde o jeden z nástrojů, který jim umožní restart do další etapy života. V tomto směru pak záleží na jejich přístupu, postoji, hodnotové orientaci, vůli, cílech, které si určily atd. Tato klientela, která vnímá PP pozitivně, aktivně spolupracuje s probačními úředníky, se sociálními pracovníky a s dalšími úředníky pomocných profesí. Druzí však PP vnímají, jako nutnost, povinnost, kterou musí absolvovat, kterou vnímají jako další formu „trestu“. Souhrnně řečeno, kritéria vnímání PP lze posoudit podle toho, jak k nim mladistvé osoby přistupují, zda jako k smysluplné, pomocné formě nebo jen jako k další bezvýznamné povinnosti, aniž by se pokusily pochopit účel PP. S touto kategorií osob je velmi těžké a náročné začít spolupracovat, protože jim k tomu chybí ochota a dokonce někteří pomoc i odmítají. V tomto případě je pak nutné zjistit, jaký individuální přístup bude na toho či onoho klienta platit.

V nízkoprahovém zařízení „K-centrum Noe“ v Třebíči, kde na vysoké úrovni funguje PP „Most“, jsem zjistil, že s mladistvou klientelou dokonce usilují o vytvoření zpětné

vazby, a to formou výstupních písemných zpráv, které tato klientela pořizuje a předkládá centru po ukončení PP. Někteří klienti pak ve spolupráci s tímto centrem o své vlastní vůli dobrovolně pokračují dál. Činí tak z vlastní iniciativy. V rámci probačního programu se sociální pracovníci centra zaměřují na smysluplné využívání volného času delikventní mládeže, zjišťují vhodnost podmínek rodinného, školního či pracovní prostředí, řeší výchovné problémy, prospěch ve škole, plnění zadaných úkolů, apod. Mladistvá osoba, nad kterou byl uložen probační dohled, byla totiž primárně osobou pocházející ze zavadového prostředí a smyslem PP, zejména pracovníků nízkoprahových center a PMS je, aby se od patologického prostředí distancovala, a pokud možno úspěšně se začlenila zpět do řádného života. Při výzkumu u této otázky jsem zaznamenal jeden z klíčových problémů, a to, že u celé řady mladistvých osob chybí naprostá organizace volného času. Pro většinu chlapců je resocializační program tvořen také ze sportovních aktivit, což je pro mnohé z nich velký stimul, a současně i zážitkovým prostředkem. Za své sportovní výkony si odnášejí pochvalu, což je opět motivuje k dalším novým výkonům, získávají tak nové zkušenosti, poznatky. Zjišťují, co je vlastně volný čas, a jakým způsobem ho mohou využít. Jak bylo dokonce jedním z probačních úředníků řečeno: „Nikdy volný čas v pravém slova smyslu nepoznaly, nezažily. A tedy právě od toho jsou ty probační programy, aby děti správně motivovaly, aby věděly, jak tu práci správně dělat, jak dodělat, dostudovat školu, připravit se na své budoucí zaměstnání, apod.“

V případě vybraného výzkumného vzorku mladistvých klientů lze konstatovat, že necelá polovina jich pokládala využití služby PMS za přínosné, zejména ve změně, přístupu chování a pomoci s úkony v trestním řízení, které podstupovali, přičemž druhá polovina k těmto službám a PP přistupovala zcela pasivně, bez většího zájmu. I přes tato zjištění, a poté, co jsem pronikl do smyslu PP, mám za to, že významně plní svoji funkci, a že jde o jeden ze základních a nejdůležitějších nástrojů, jak zaujmout mladistvého klienta ke spolupráci.

Na otázku, jak probační programy ovlivnily další život mladistvých klientů, a jak byly pro ně úspěšné, bylo z výzkumného vzorku zjištěno, že 6 respondentů naznalo, že u nich došlo ke změně, zejména v přístupu, postoji a v chování, v odrazení páchání trestné činnosti. V tomto případě šlo o změnu hodnocení sebe sama, která byla u této

kategorie respondentů pozitivní. Jak dále z dotazů vyplynulo, PMS těmto osobám vždy poradila, jak v určitých situacích postupovat, pomohla jim orientovat se v trestním řízení, jak nahradit poškozenému škodu, jak se připravit na soudní jednání, jak komunikovat nejen s úřady. U 1 respondenta došlo po absolvování probačního programu ke zvýšení sebevědomí. Byl spokojený s tím, co nového ve svém životě dokázal. Uvedl, že mu PP pomohl. Další byli rádi za komunikaci, spojení s probačními úředníky, že mají možnost si s někým promluvit, že jim druzí věnují pozornost, řeší jejich problémy. 3 respondenti nevěděli, nedokázali říci, zda je PP nějak výrazně ovlivnil. 2 respondenti pak uvedli, že probační programy byly pro ně zbytečné.

Mimo jiné do návratu do běžného života ve vybraném vzorku mladistvým delikventům pomohla probační služba úspěšně 4 osobám, 5 se jich vyjádřilo zamítavě a 2 osoby se neokázaly jasně vyjádřit. I když žádná z těchto osob nebyla ve výkonu trestu odnětí svobody, 2 z nich uvedly, že jim při návratu po PP pomohla jejich matka, ve 2 případech rodina, v 6 případech si pomohly samy a v 1 respondentovi pomohl přímo PP.

Úspěšnost resocializace mladistvých osob po absolvování probačního dohledu spočívá především v aktivním zapojení jedince do všech činností související s PP, o správně zvoleném individuálním přístupu, smysluplně naplněném volném čase, o pomoci a podpoře funkční rodiny, o uspokojení jejich základních potřeb v běžném životě. Nad rámec výzkumu jsem zjišťoval, jaká je úspěšnost mladistvých klientů při návratu do běžného života po VTOS. Ve svém výzkumném vzorku jsem neměl žádnou takovou osobu, ani dotazovaní probační úředníci a sociální pracovníci nepřišli do styku s mladistvou osobou po VTOS. V tomto případě tak nebylo možné, učinit žádný výzkumný závěr.

Na otázku jaké jsou mladistvým nabízeny probační programy, tj. na vybraných pracovištích PMS v rámci kraje Vysočina a Jihočeského kraje, jsem zjistil, že probační programy jsou pouze v Táboře, kde běží program „Auritus“ a program pro podmíněně propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a v Třebíči kde od roku 2005 aktivně probíhá při PMS v Třebíči a „K-centra Noe“ v Třebíči probační program „MOST“ pro mladistvé i dospělé soby, který vychází z individuálních potřeb klientů. Mimo jiné běží v Třebíči od roku 2008 Tým pro mládež (tým pro včasnou intervenci), dále komunitní centrum pro děti a mládež Ambrela Třebíč (jde o nízkoprahové centrum pro

děti a mládež od 6 do 26 let), odborné sociální poradenství RUTH Třebíč, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Střed Třebíč, Domov pro matky s dětmi Třebíč, Azylový dům pro muže Třebíč, aj. V Třebíči hodnotili probační úředníci a sociální pracovníci z K-centra za naprosto dostačující množství dostupných sociálních služeb včetně služeb pro delikventní mládež. V Jindřichově Hradci ani v Českých Budějovicích žádné PP nejsou. V Jindřichově Hradci běžel v minulosti PP „PUNKT“. V Českých Budějovicích PMS spolupracuje s nízkoprahovými zařízeními pro mládež a se sociálním projektem ICOS. Tento projekt zahrnuje především činnosti týkající přímé práce v rodině, různé druhy poradenství, asistované předávání, mediace a podporu rozvoje případové práce, aj. Přímo tedy v okrese Jindřichův Hradec a České Budějovice je kvůli absenci PP problém umístit delikventní mládež do resocializačního programu. Oba okresy k tomu využívají nízkoprahová zařízení. Jelikož je poměrně obtížné, aby daný probační program pro delikventní mládež prošel úspěšnou akreditací, tak z toho důvodu je PP tak málo. Problém u nízkoprahových zařízení bývá zvláště v ekonomické stránce, kde narážejí na finanční problémy a řeší, zda budou schopni finančně zastřešit všechny realizované projekty a činnosti pro danou rizikovou mládež. V tom jim pomáhá PMS.

Spojením provedených polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými probačními úředníky, sociálními pracovníky a mladistvými delikventy a ve spojitosti s biografii vybrané mladistvé osoby, jsem ve své práci snažil zmapovat náplň a činnost PMS, cíl PP, a vyjádření klientů, kteří do PP vstupují a poznatky o tom, co si z programu odnášejí do dalšího života. Velice důležitým faktorem pro úspěšné začlenění mladistvých klientů do běžného života je kvalita spolupráce mezi probačním úředníkem a tímto klientem, a pokud funguje i bezproblémová spolupráce účasti na PP, pak o to je i větší šance úspěchu celého resocializačního procesu. Klient musí mít prvořadý zájem, vůli, chtít se do PP aktivně zapojit, spolupracovat s PMS, jinak je pochopitelně veškerá snaha marná. Největším vlivem, co delikventní mládež opět zařazuje do jejich přirozeného prostředí je jejich postoj, přístup, motivace, osobnost a plně funkční zázemí, do kterého mohou bezproblémově vrátit, a kde jim nehrozí další sociální vykojení.

10 Závěr

Na závěr mé práce považuji za nutné zopakovat mnohokrát vyslovovanou myšlenku, že i když existují ve společnosti soubory opatření, které jsou zaměřené na předcházení nežádoucích společenských jevů ve formě primární, sekundární a terciární prevence, přesto jsou stále aktuální jevy v podobě sociopatologické dráhy lidské bytosti a příčinou nežádoucího fenoménu kriminality. Reakcí na tuto skutečnost je v trestní oblasti tvorba podmínek pro široké uplatnění alternativních způsobů řízení před soudem a využití alternativ k potrestání v trestních věcech. Jde o specifické postupy a opatření využívané alternativně zejména ve snaze pozitivně motivovat pachatele trestných činů k životu v souladu se zákonem, stejně jako aktivně zapojit do řešení trestních věcí i osoby poškozené trestnou činností.

Klíčovou úlohu k pozitivní nápravě pachatelů trestných činů sehrávají instituce postpenitenciární péče, jejichž hlavním cílem je zdárná resocializace, reintegrace a adaptace těchto jedinců do společnosti. V teoretické části mé bakalářské práci jsem se stěžejně zabýval právě těmito institucemi, mezi které nezastupitelně patří Probační a mediační služba ČR. V práci lze nalézt její popis, náplň poslání, charakteristika. Jako určitou potíž jejího fungování lze označit nízké povědomí o PMS, které ve společnosti panuje, tedy o hlavním realizátorovi restorativního přístupu k řešení trestních věcí, a možností, jež nabízí. S neznalostí toho, čím se PMS zabývá, souvisí i problematika práce probačních úředníků s klienty. Klienti totiž nemají kolikrát jasnou představu o tom, co vlastně PMS je a co spolupráce s ní obnáší, i když jsou o postupu poučováni. Prakticky při všech rozhovorech, provedených v rámci výzkumu, jsem zjistil, že tito klienti o činnosti PMS, natož o restorativních principech, příliš moc nevěděli. To také vysvětluje běžnou praxi, kterou mi na oplátku sdělovali pracovníci PMS, a to sice, že, čím více se probační úředník svými otázkami snaží na klientovi získat co nejvíce podrobností k případu a ke zjištění jeho skutečného postoje pachatele k činu a k poškozeným, tím více se klient obvykle snaží před probačním úředníkem obhájit a ospravedlnit. Domnívám se proto, že s větším povědomím o fungování a principech činnosti PMS by její klient mohl při konzultacích projevit vůči jejím pracovníkům větší

důvěru a upřímnost, na místo toho, aniž by je vnímal, jako vyšetřující policejní nebo soudní orgán, resp. jen něco, co vnímá, jako další uloženou povinnost.

Smyslem a posláním pracovníků probační a mediační služby je totiž zprostředkování alternativního řešení trestných činů při zachování účelu trestu tak, jak je definován platnými právními normami. Ač se může v některých případech na první pohled zdát, že činnost PMS je banální či zanedbatelná, opak je pravdou. Ukázkou může být předjednávání alternativních trestů či zjišťování možností jejich uložení. Jedná se o velmi náročnou činnost vyžadující značné úsilí a odpovědnost probačního úředníka, jelikož jeho doporučení může mít fatální následky v případě, že se jím soud bude řídit a trest uloží. Jako konkrétní příklad lze uvést nedokonalé zhodnocení možnosti uložení výkonu trestu domácího vězení, kdy mohou být značně ohroženy či dokonce poškozeny nevinné a dosud trestnou činností přímo nedotčené osoby žijící s odsouzeným ve společné domácnosti. Probační a mediační služba se stala významným subjektem v rámci procesu výkonu alternativních sankcí vůči mladistvým pachatelům. Je třeba upozornit na to, že pole působnosti PMS je v souvislosti s mladistvými velice široké a nezahrnuje pouze práci úředníků probační služby, ale také činnost státních zástupců a soudců, pomoc kurátorů pro mládež a psychologů či speciálních pedagogů, středisek výchovné péče, aj. Činnost probačního pracovníka se tak stává ve vhodných případech nedílnou součástí trestního procesu, koncipovaného ve smyslu restorativní justice.

Probační a mediační služba České republiky své poslání naplňuje prostřednictvím specifických metod individuální sociální práce, aplikovaných v oblasti trestní justice. V její snaze je zejména iniciovat zejména mladistvé obviněné k řešení problémů a současně předcházení novým konfliktům. Je však nutno podotknout, že PMS není vybavena rozhodovacími pravomocemi, a že jde o instituci stojící mimo soustavu orgánů činných v trestním řízení. Nicméně samotná závaznost výstupů z činnosti probačních úředníků, jako jsou dostatečně podložené zprávy a závěry učiněny po několika přímých kontaktech s klienty, někdy i v rámci dlouhodobé spolupráce, a to vše po zvážení jak právních, tak i sociálních a lidských aspektů, jsem toho názoru, že soud či státní zástupce by měli být těmito výstupy PMS vázáni. V současnosti jsou probační úředníci oprávněni podávat návrhy, kterými se soud musí zabývat, pouze

v rámci přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, při rozhodování o druhu a místě výkonu obecně prospěšných prací a v rámci přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo v trest odnětí svobody.

S ohledem na rozsah této bakalářské práce, bylo nutné volit takové metody, které byly schopné zmapovat soudobý stav zpracovávané problematiky, jakož i nalézání problematických oblastí, jejich vymezení a návrhy možných řešení a předpoklad dalšího vývoje. Způsob výběru byl rovněž stanoven z důvodu snadné dostupnosti osob tvořících výzkumný soubor, na kterých byly aplikovány výzkumné metody ke sběru potřebných údajů a dále dostupnost odborných písemných dokumentů vztahujících se k těmto osobám.

Při výzkumu bylo prokázáno, že současnou činností Probační a mediační služby lze v zásadě považovat za vyhovující, že účel probačních a resocializačních programů je naplňován, a že činnost probační a mediační služby nachází své uplatnění především v trestním řízení, vedeném proti mladistvým obviněným. Konkrétně pak zavedením institutu probačního dohledu do českého právního řádu došlo zcela jednoznačně ke zvýšení individualizace potrestání pachatelů trestných činů. Pro pachatele tak uložení probačního dohledu znamená na jednu stranu zmírnění jejich postihu, neboť se otevírá další možnost alternativního potrestání pachatele, tj. bez uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Na druhou stranu však uložení probačního dohledu může v některých případech zároveň dojít ke zpřísnění postihu pachatele. Vzhledem k tomu, že z probačního dohledu vyplývá pro pachatele trestných činů více povinností (povinnost dostavovat se na schůzky, spolupracovat s probačním pracovníkem podle jeho pokynů apod.), může tak být konkrétní alternativní trest s uloženým probačním dohledem pro daného pachatele přísnější, než „prostý“ alternativní trest, tedy, kde povinnost kontaktu s probačním pracovníkem stanovena není.

Vzhledem k tomu, že respondenti posuzovali sami sebe, bylo počítáno s tím, že drtivá většina bude odpovídat sociálně žádoucím způsobem.

Zvolený polostrukturovaný rozhovor s probačními úředníky a mladistvými osobami mi umožnil hlouběji proniknout do problematiky náplně práce PMS, jejího významu

v trestním řízení, ale rovněž mi pomohl překonat bariery nedůvěry u mnohých soudně potrestaných mladistvých osob. I přes jejich mnohdy strohé či odmítavé odpovědi bylo přesto možné vydedukovat, co je tíží a nad čím přemýšlejí.

Pokud by někdo další pokračoval v tomto výzkumném projektu, který je předmětem mé bakalářské práce, byť by šlo o mnohem širší a časově náročnější výzkum, mohl by výzkumník vybrat větší vzorek respondentů z více okresů v rámci České republiky. Následně by pak mohl sestavit dotazník, ve kterém by zjišťoval dostupnost sociálních sítí a služeb určených právě pro delikventní mládež. Současně by mohl zjišťovat existenci všech akreditovaných probačních programů právě pro tyto osoby a porovnat je podle předem zvolených kritérií. Nebo by výzkumník mohl učinit porovnání služeb PMS v ČR se službami orgánů sociálně-právní ochrany dětí, kde by zjišťoval jejich propojenost, spolupráci a návaznost činností s delikventní mládeží, byť jsem se v bakalářské práci o této základní propojenosti zmínil.

11 Seznam použité literatury a zdrojů

1. BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.
2. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003, *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)* In: Sbírka zákonů České republiky. 2003, částka 79. Dostupný také z:
aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=218/2003&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.
3. ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 11. srpna 2000, *o probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o řízení ministerstev a jejich ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)* In: Sbírka zákonů České republiky. 2000, částka 74. Dostupný také z: aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3462.
4. ČESKO. Zákon č. 287 ze dne 13. prosince 2018, *kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. In: Sbírka zákonů České republiky. 2018, částka 143. Dostupný také z: aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=61474.
5. DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. & URBAN, L. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici – Institut pro probaci a mediaci, 2001. D1.
6. FENYK, J., SOTOLÁŘ, A., SOVÁK, Z., DOUBRAVOVÁ, D. *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. Trestní právo*. 2001. č. 5.
7. FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu – Jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 978-80-7367-815-9.

8. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
9. GULOVÁ, L., ŠÍP, R. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. vyd. 1. Editor Lenka Gulová, Radim Šíp. Praha: Grada, 2013. 245 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.
10. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 807178303X.
11. HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1.vyd. Praha: Karolinum, nakl. Univerzity, 1997. 243 s. ISBN 382-230-97.
12. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
13. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2016. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
14. HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*, Portál: Praha, 2006. 769 s. ISBN 80-7367-092-5.
15. HRUŠKOVÁ, O., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P. *K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby*. Trestní právo. 1997, č. 7-8.
16. JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1.
17. KARABEC, Z., a kolektiv.: *Restorativní justice – sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: IKSP, 2003. 119 s.
18. KARABEC, Z. *Nové možnosti pro trestní justici. Kriminalistika*. 2003. č. 2.
19. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
20. MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P. & KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 347 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
21. MATOUŠKOVÁ, A., ŠTERN, L., *Probace a mediace*. 2010.

22. NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část.* 3. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1997. 328 s.
23. RISKIN, L. *Mediace, aneb, jak řešit konflikty.* Praha: Pallata, 1997. 126 s. ISBN 80-901710-6-0.
24. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi.* Praha: C.H.BECK, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
25. SOTOLÁŘ, A. *Programy probačního zákona o soudnictví ve věcech mládeže typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.* Trestněprávní revue, 2006. č. 7.
26. SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. *Restorativní justice – trestní politika pro 21. Století.* *Trestní právo.* 2000, roč. 5, č. 1. s. 4 – 11. ISSN: 1211-2860.
27. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie.* 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. 201 s. ISBN 80-85834-60-X.
28. ŠÁMAL, P. a kolektiv. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.* Komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004.
29. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů.* Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
30. ŠTĚRBA, V. *Penologie.* Praha: Armex, 2007. 1. vyd. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5.
31. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
32. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka Tábor ze dne 15. 04. 2004, sp. zn. 14 To 130/2004
33. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* 5. vyd. Praha: Portál, 2012. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.
34. VÁLKOVÁ, H., VOŇKOVÁ, J., SOTOLÁŘ, S. *Ohrožené děti a mladiství v současné a budoucí české právní úpravě.* *Právní rozhledy* č. 12/1998.

35. VĚTROVEC, V., NEDOROST, L., SOVÁK, Z., ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 120 s. ISBN 80-86432-32-7.
36. ZEZULOVÁ, J. *Trestní soudnictví nad mládeží z pohledu rekodifikace trestního práva*. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví, Praha: Beck, 1996, roč. 6, č. 7, 317 s. ISSN 1210-6410.
37. https://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%BD_%C4%8Din.
38. http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=57.
39. Probační a mediační služba ČR. *Poslání a cíle mediační a probační služby* [citováno 28. června 2007]. Dostupný z:
http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21.
40. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Resocializace>.
41. https://cs.wikipedia.org/wiki/Biografick%C3%BD_v%C3%BDzkum.

12 Seznam použitých zkratk

GDPR (anglicky: General Data Protection Regulation) – Obecné nařízení o ochraně osobních údajů

MOST – probační program v Třebíči

OSPOD – Oddělení sociálně-právní ochrany dětí

PP – probační program

PMS ČR – Probační a mediační služba České republiky

TrZ – Trestní zákoník

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

ZSVM – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Příloha č. 1.

Otevřené otázky z dotazníku pro probační úředníky a mladistvé delikventní osoby

Jmenuji se Bohumír Böhm, jsem studentem 2. ročníku Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor sociální pedagogika. Připravené cílové otázky pro výzkumnou část mé bakalářské práce nazvané „Resocializace mladistvých pachatelů v praxi mediační a probační služby“ mají po vyhodnocení odpovědět jednak na to, jakým způsobem vnímají mladiství delikventi akreditované resocializační probační programy, dále jak tyto programy ovlivnily jejich další život, zda byly úspěšné, a dále, jaké jsou těmto mladistvým osobám nabízeny resocializační probační programy v rámci kraje Vysočina a Jihočeského kraje. Rozhovory s pracovníky PMS a mladistvými delikventy budou zcela anonymní a budou doslovně zapisovány a následně přepsány do praktické části této bakalářské práce. Se zahájením rozhovorů a se zapisováním jejich odpovědí respondenti souhlasili.

Bohumír Böhm, DiS.

Výzkumné otázky pro probační pracovníky:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní síť sociálních služeb pro mladistvé delikventy?
2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?
3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?
4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné síť sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?
5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?
6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?
7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací příkladně odborníci?
8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?
10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Výzkumné otázky pro mladistvé osoby

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?
2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako př. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, tj. k úředníkům, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníkům na úřad práce atd.?
3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?
4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak, co?
5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?
6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina, aj.)?

Doslovně přepsané rozhovory

I. Probační úředník z PMS, středisko Jindřichův Hradec:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní sítě sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

V současné době ne. V minulosti ano.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?

V našem regionu v současné době nikoliv. Naopak nedostatek a absence probačních programů. V jednotlivých krajích se situace různí.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

Ano, v minulosti v probačním programu PUNKT.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné sítě sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

Projekt od projektu, jsou horší i lepší. Ale v těžké většině jsou pro mládež přínosem.

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

Malá kontrola lektorů, transparentnost a dobrovolnost. Mělo by jít více o povinnosti pro mládež. Většina současné mládeže nezná téměř žádné povinnosti.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

Opět kus od kusu. Někteří program odchodili s nadšením, jiná probíraná témata vysloveně nudila a k ničemu nepřistupovali aktivně. Nelze zobecnit. Spíše jde ale o přínos.

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací příkladně odborníci?

OSPOD, PMS, PČR, škola, rodiče, psycholog. Minimálně záleží na obsahu programu.

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

Soudní cestou.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

Krátkodobý VTOS u mladistvého je podle mého názoru mnohdy lepším řešením, než neustálé „mhouření očí“. Pak si mladiství zvyknou na neustálé promíjení jejich prohřešků a v konečném důsledku pak jdou do VTOS na delší dobu (se jim to nasčítá). Bohužel náš soudce si toto nemyslí a máme zde i vícenásobné dohledy nad stejným pachatelem, místo jednoho kratšího VTOS, který by měl šanci pachatele poučit.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Rodina a vztahy mezi jejími členy, vychování a smysl pro povinnosti a pracovní návyky, sociální prostředí (kamarádi, škola), inteligence.

II. Vedoucí probační úředník z PMS, středisko České Budějovice:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní síť sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

V rámci okresu probační programy nejsou, jen AURITUS v Táboře. V našem středisku pracujeme s resocializačními projekty, které spadají do neziskového sektoru. Probační programy podléhají akreditačnímu řízení, což je složitý proces. Většina organizací od tohoto složitého procesu upouští. Proto je těch PP tak málo. Pracuje se s projekty ICOS. Cílem těchto projektů je poskytovat podporu a odbornou pomoc rodinám, efektivně řešit náročné či problémové životní situace tak, aby mohla rodina plnit své základní funkce a nebyl tak ohrožen

vývoj dětí. Projekt ICOS zahrnuje zejména tyto aktivity: přímá práce v rodině, různé druhy poradenství, asistované předávání, mediace a podporu rozvoje případové práce. Tento projekt lze i aplikovat na probační programy v rámci probační služby. Od roku 2020 se mají zřizovat projektová centra probační služby. Zaměstnanci PMS budou muset v rámci kraje dojíždět na tato zřízená projektových center, přičemž nabídka těchto center, má být ve všech okresech a měla by oslovit co největší počet klientů. Pokud budou zřízena, bude to jediné dobře. V Českých Budějovicích mohou rizikovní klienti docházet do nízkoprahových zařízení. Neziskové organizace zajišťují ty programy, které jsme schopni realizovat oproti probační službě. Mimo jiné, statistika počtu stíhání mladistvých osob klesá, v průměru dosahuje tak 10 případů za rok.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?

Je problém klienty umístit do nějakého programu, když probační programy v našem regionu nejsou.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

Ano, v počátcích, když to začínalo, jako lektor probační a mediační služby.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné sítě sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

V rámci těch výchovných opatření ano. To je však záležitostí okresu od okresu, víceméně, kde je uloženo výchovné opatření, tak se navrhuje zařazení klienta do probačního programu či jiného odpovídajícího projektu. A jistě to má smysl.

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

Obecně se postrádá smysluplná síť těchto programů. Myšlenka je, aby smysluplnost těchto sítí směřovala po celé republice. Jak už bylo řečeno, je velmi těžké tou akreditací projít, tak z tohoto důvodu ty probační programy skoro vůbec nejsou.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

Účast na programech se předjednává dopředu, mladiství klienti mají informaci, jak dlouho ten program bude trvat a jestli tam budou schopni docházet. Jedni je vnímají pozitivně, druzí záporně. Někteří mladiství klienti nemají vyplněný volný čas, a tak daný program vnímají jako kroužek. U některých těchto osob chybí naprostá organizace volného času. Rovněž u některých těchto osob je velmi obtížná ochota spolupracovat, navázat s nimi spolupráci, ukázat jim cestu, jak si mohou pomoci. Pro většinu kluků je takový program složený například ze sportovních aktivit. Tyto aktivity jsou pro ně velkým zážitkem, je to něco zcela nového. Za své výkony dostávají pochvalu, což je motivuje k dalším výkonům. Získávají tak mnoho nových zkušeností. Záleží rovněž na tom, zda přemýšleli o svém zavadovém chování, zda je mrzí, jak se chovali, aby nejprve přemýšleli a podle tohoto pak i jednali, což je vždy individuální záležitostí. Rozhodující je zjistit, co by na toho mladého člověka mělo platit, jaký individuální přístup. Tedy jak práce s rodinou, tak i se samotným dítětem je individuální věcí. Důležití jsou i rodiče, nicméně i s nimi je nutné řešit zcela banální věci a pracuje se s nimi téměř jako s dětmi na celé řadě podobných otázek a problémů, jako př. řešení školního prospěchu.

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací například odborníci?

Není dobré to nechávat jen na těch neziskových organizacích. Není podmínkou, aby osoby, které se podílejí na probačním programu, musí být pouze vysokoškolsky vzdělaní odborníci (př. pedagogové, psychologové), tedy, že musí mít v uvozovkách aspoň 10 titulů. Na PP se mohou podílet i lektori, kteří pracují s dětmi, učí je, jak je zapojit do činností, a jak to ve zpětné vazbě děti berou, přijímají, což je nesmírně důležité. Čili, nemusí to být jen odborníci, důležité je, jak tyto osoby umí pracovat s dětmi. Těch modelů je celá řada, ale nejdůležitější je lidský přístup, kontakt s mladým člověkem, ta individuální práce s ním.

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

V rámci ukládání výchovných opatření a v rámci probačních programů rozhoduje státní zastupitelství nebo soudy pro mládež. Př. u osob drogově závislých, může takový klient na základě rozhodnutí soudu docházet pak ambulantně do odborné poradny s tím, že klient podléhá probačnímu dohledu a současně absolvuje konkrétní probační program.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

Pracuji na úseku probační a mediační služby už 20 let, ale dosud jsme neměli žádného klienta do 18 let, který by byl odsouzen soudem k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Jednalo se jen o osoby starší 18 let.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Důležité je, nevytrhávat děti z jejich přirozeného prostředí. Avšak na druhé straně, rodina patří mezi potencionální zdroj závadového chování dětí, které pak končí v ústavní výchově. V praxi se pak upřednostňuje tato forma ochranné výchovy. Děti jsou příkladně umísťováni do diagnostických ústavů, př. do Homolí u Českých Budějovic. Nebo jsou umísťované do středisek výchovné péče, kde se úsilí výchovy odvíjí od změny náhledu dětí, jak věci dělat jinak. Je tedy důležité, aby dítě mělo dobře fungující vztahy, dát výchově řád a pravidla (př. otec v rodině může nastolit přísnější výchovný režim) atd. Probační služba mimo jiné spolupracuje s orgány sociálně-právní ochrany dětí. Důležité je, aby to dítě při opětovném začlenění do společnosti mělo rozumně vyplněný volný čas, motivovat ho k volnému času, naučit ho a směřovat k realizaci volnočasových aktivit (sport, zakládání kapel, skupin, apod.). V probačním středisku se děti ptáme, jaké mají přání. Odpovídají zpravidla, že by chtěly nové mobilní telefony, značkové oblečení, ale už méně vyslovují přání, jako, že by rádi něco nového poznávaly, cestovaly, objevovaly, více věcem porozuměly. K tomu je právě určen probační program, neboť děti ani neví, že něco takového mohou ve volném čase podniknout, sdílet, naplánovat, realizovat, protože kolikrát ani neví, co je to ten

volný čas, a co se v něm odehrává. Nikdy volný čas v pravém slova smyslu nepoznaly, nezažily. A tedy právě od toho jsou ty probační programy, aby děti správně motivovaly, aby věděly, jak tu práci správně dělat, jak dodělat, dostudovat školu, připravit se na své budoucí zaměstnání, apod.

III. Probační úředník z PMS, středisko Tábor:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní sítě sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

Pro mladistvé osoby máme probační program „AURITUS“ a pro podmíněně propuštěné klienty.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?

Ne.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

Ne.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné sítě sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

Ano, jsou.

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

U nás je individuální program přizpůsoben vždy ve vztahu ke konkrétnímu klientovi.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

To je individuální. Většinou jsou hodnoceni pozitivně.

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací příkladně odborníci?

Dobrý psychoterapeut.

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

Vstupují do nich dobrovolně.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

Velmi malá.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Problém bývá právě jejich přirozené prostředí, tj. patologická rodina.

IV. Probační úředník z PMS, středisko Tábor:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní síť sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

Program pro podmíněně propuštěné osoby a dále program Auritus pro dospělé i mladistvé osoby.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?

Je potřeba programu obecně pro obviněné. Dále je potřeba flexibilního programu, který by šel použít v jakékoli fázi trestního řízení. Dále by byla potřeba programu pro agresivní klienty, kde by se naučili agresi zvládat.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

Ne.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné síť sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

Jsou rozhodně přínosné.

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

Viz bod č. 2.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

Přetrvává většina spolupracujících klientů, kteří na ně pohlíží a vnímá je jako pozitivní. Poté jsou jedinci, kteří vstoupí do programu pouze účelově.

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací příkladně odborníci?

Psycholog, terapeut, rodina, pedagog

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

Dobrovolný vstup.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

U mladistvých nevím. U dospělých, ti jsou více motivováni. Úspěšnost závisí především na finančních možnostech klienta.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Rodinné zázemí, podpora nejen financí. Následuje práce, dostatečný příjem pro zajištění základních životních potřeb. Nalezení nové sociální skupiny s lidmi bez kriminální minulosti, bez závadového chování.

I. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ano.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ne.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Pomohla mi s vyřešením náhrady škody.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Ne, nic.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ano.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Matka.

II. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ano.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ano.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Ano ve změně chování a přístupu.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Ne, nic.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ano.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Manželka.

III. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Nevím.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Nechodím.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Nevím.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Nevadí.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Nepomohla.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Nikdo.

IV. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Vidím v tom splnění povinnosti.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ne.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Nedělání nelegálních věcí.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Vycházet v souladu se zákony.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Pomohla mi v tom nemít trestní stíhání.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Hlavně sám, poté i Auritus.

V. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ano.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ne.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Poradí mi, co mám dělat.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Ne.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Nevím.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Přítelkyně.

VI. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ano.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ano.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Ano.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Ne.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ano.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Rodina.

VII. Mladistvý klient docházející do střediska PMS v Táboře:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ano.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ne.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Mám si s kým možnost promluvit.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Ne.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Nevím.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Rodina.

V. Vedoucí Probační úředník z PMS, středisko Třebíč:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní síť sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

Ano. Máme probační program a od r. 2008 pracuje tým pro mládež v rámci systému včasné intervence.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?

Na Třebíčsku ano.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

Podílela jsem se na vzniku PP MOST a podporuji aktivně jeho další rozvoj, moje zapojení přímo do práce s klientem v rámci „MOSTu“ by bylo kontraproduktivní. Od r. 2006 jsem se podílela na vzniku a doposud i na práci systému včasné intervence, kdy je na Třebíčsku dlouhodobě skutečně funkční síť sociálních služeb a fungující pravidelná komunikace většiny subjektů státních i nestátních participujících na řešení problematiky ohrožené mládeže a dětí.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné sítě sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

Jsou přínosné, jde o sociální práci, kterou nelze hodnotit mechanicky, čemuž se bohužel mnohdy děje. Potřebují mít zajištěnou kontinuitu, resp. existenci – ekonomické zajištění. Pokud společnost má zájem pracovat skutečně s mladistvými a i dětskými delikventy i ohroženými dětmi a mládeží, jsem přesvědčena o potřebnosti, nejen verbálně proklamovat, a je třeba zajistit, aby s touto cílovou skupinou pracovali kompetentní odborníci. Most funguje 15 let, a kolegové z charity mají můj obdiv. Ale ze zkušeností v rámci republiky vím, že v celé řadě míst to vzdali s ohledem na byrokratizaci, permanentní nejistotu, „zda na to budou peníze.“ Sítě sociálních služeb mají podporu, dokonce na to byly i poměrně štědré projekty MPSV, i v rámci PMS „Na správnou cestu“, ale jsem přesvědčena, že musí být hlavně zájem „dole v komunitě“. Čas ukáže, zda ona projektová kampaňovitost přinese ovoce, či s odchodem placeného koordinátora skončí?

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

MOST je flexibilní. Pochopitelně si dovedu představit probační program jako součást komplexnější práce s klientem, resp. jeho rodinou – OSPOD, SAS, škola. Mladistvý delikvent je obvykle „produktem“ nefunkčního rodinného prostředí atd. Takže pokud existuje SVI je PP jednou z možných služeb, již lze využít.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

Velmi individuálně. Setkala jsem se s vnímáním „nutného zla“ ale i poděkování a ocenění klienta „když jsem to zvládl...a už jsem dneska jinde...“ a dokonce i žádost o možnost pokračovat dál (možná až v programu se někdo začal o klientovy svízele zajímat).

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací příkladně odborníci?

Zkušení odborníci – sociální pracovníci, speciální či sociální pedagogové, psychologové, terapeuti. A alespoň nějaký chlap...při všemožné feminizaci.

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

Z doporučení OSPOD, PMS v rámci dohledu či uložená povinnost státním zastupitelstvím či soudem.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

Je třeba si položit otázku ml. delikvent ve VTOS? To už musí být opravdu velký „průšvih“ nebo celá řada průšvihů po sobě jdoucích, jež byly řešeny opakovaně alternativně. Nejsem vůbec skeptická, neboť mladistvý již prošel „zkušeností“ v base, a pokud to vnímá jako to, co už nechce, je možná u něj změna. Má smysl s ním dál pracovat a podpořit jej v tom. Podobný efekt má i krátkodobá vazba, kde je důvod, ale tomu se náš současný systém bohužel brání.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Někdy je naopak dobře, pokud začnou jinde, s podporou a pomocí, neboť právě jejich přirozené prostředí bylo spouštěčem kriminogenní kariéry, sekundární

trestná činnost – drogy apod. Ale je to i ošetření dynamických rizikových faktorů (bydlení, kvalifikace, práce – pravidelný příjem, vztahy, nejen partnerské, smysluplné využití času – sport, zájmy, abstinence alkoholu, drog).

I. Sociální pracovníce z „K-centra Noe Třebíč“:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní síť sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

Ano, probační program „MOST“ v Třebíči. Jedná se o akreditovaný program.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?

Spolupracujeme s PMS v Třebíči. Vytipovaného klienta nám do K-centra dodá PMS v Třebíči. V Třebíči jsou nízkoprahová zařízení. Sociální služby se nabízejí ve službách orgánů sociálně-právní ochrany dětí, ve službách PMS, ve školských zařízeních, aj. Mládež má možnost využít celé řady volnočasových aktivit. Nemyslím si, že by tady v tomto směru něco chybělo. Služby pro delikventní mládež tu jsou.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

V probační službě, tak i v K-centru mám již desetiletou praxi.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné síť sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

Jsou, ale může se to někdy zdát jako beznadějně. Jsme rádi, když jsou s námi klienti ochotni jednat. Příkladně Romové jsou zvědaví, zajímají se, chodí na konzultace. Probační programy mají jistě smysl. Vše je ze strany mládeže o dobrovolnosti, spolupráci, snaze a zájmu.

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

Spolupráce s PMS v Třebíči je výborná, včetně komunikace. Jak už jsem shora odpověděla, PMS v Třebíči nám do K-centra dodává klienty.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

Je to různé, klienti se k nám buďto vrací či nikoli. Nebo se vrací do probačního programu i podruhé. Poznává se to pak na spolupráci jednak u těch klientů, kteří chodí pravidelně a u těch, kteří dochází nepravidelně. Poznává se pak i z toho, jak si plní úkoly, uložené povinnosti, z jakého děti pochází prostředí. Někteří se dokonce vrací a píšou ve spolupráci s naším centrem různé školní práce.

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací například odborníci?

Sociální pracovník, psychoterapeut, rodina, odborníci z oblasti poradenství, aj.

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

Z doporučení PMS v Třebíči.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

Za tu dobu, co pracuji K-centru, tak mi žádný mladistvý klient neprošel výkonem trestu odnětí svobody.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Rodinní příslušníci, nové nezávadové sociální skupiny, osvojení si pracovních návyků, nástup do zaměstnání, smysluplné využívání volnočasových aktivit, aj.

II. Sociální pracovníce z „K-centra Noe Třebíč“:

1. Lze nalézt ve Vašem regionu probační programy, projekty či konkrétní síť sociálních služeb pro mladistvé delikventy?

V Třebíči máme probační program „MOST“. Nebo tu je organizace „Střed“ nebo „El Paso“. Tady na Třebíčsku je to se sociálními službami dobré. Je dobře, že tu máme probační program.

2. Je podle Vás nejen ve Vašem regionu dostatek probačních programů, projektů či sociálních služeb vhodných pro resocializaci mladistvých delikventů?
Domnívám se, jak už jsem odpověděla, že je v našem regionu dostatek služeb.

3. Pracoval(a) jste nebo pracujete v nějakém konkrétním probačním programu či v projektu zaměřeném na delikventní mládež?

Pracuji v probačním programu „Most“ a v „El Pasu“. PMS v Třebíči, tak i sociální služba „El Paso“ nám do K-centra dodává klienty. Mám jeden a půl roční praxi.

4. Myslíte si, že jsou probační programy, projekty či jiné sítě sociálních služeb určené pro delikventní mládež přínosné či naopak?

Jeden klient, který po deseti měsících odešel z našeho centra, a který absolvoval probační program, uvedl, že do centra chodil rád, že to pro něho nebyla ztráta času. Probační program či jiný obdobný program vnímá každý klient jinak. Zaleží na každém klientovi, jak vnímá potřebu využívat sociálních služeb, také na jeho dobrovolnosti, jeho rozhodnutí chodit našeho centra, absolvovat probační program. Když se pak jedná o rozhodnutí soudu, tak má povinnost k nám chodit a podrobit se probačnímu programu. Tedy v tomto případě jde o plnění povinností na straně klienta. Konkrétně probační program „Most“ funguje od roku 2005. Máme tu i probační program pro dospělé, ten funguje od roku 2017. Spolupracujeme s probační službou více s těmi dospělými, ti převažují. Ke konci července 2019 jsme měli osm dospělých a šest mladistvých osob.

5. Co Vám v těchto resocializačních programech chybí, co v nich případně postrádáte?

Mnohdy je problém s financemi. Neustále se musí o něco žádat, často to naráží na komplikace právě s obstaráváním a zařizováním financí. Jelikož máme velmi dobrou spolupráci s mediační a probační službou v Třebíči, tak v tomto směru problém nemáme.

6. Jak tyto programy podle Vás vnímají samotní mladiství delikventi. Jak na ně pohlíží? Kladně, záporně, lhostejně?

Záleží na přístupu klientů, jak ten program berou, zda jako pomoc nebo jako povinnost či jen jako pasivní účast na nějakém programu. Do našeho centra jezdí jeden klient až z Plzně, který chce mít vše už v pořádku, který má snahu dát si věci do pořádku. Klienti, kteří ukončili docházku do našeho střediska, píšou závěrečnou výstupní zprávu, ve které hodnotí přínos pobytu v našem centru. U mladistvých činí standardní délka pobytu u nás deset měsíců, u dospělých máme nastaveno celkem dvacet konzultací. Konzultací může být i víc, příkladně tři až čtyři, ale podmínkou je, že musí s klientem dojít k vlastní konzultaci. Každý z klientů má svého sociálního pracovníka. Klienti jsou tak na práci s probačním programem prostřednictvím svých pracovníků připraveni od začátku. Sociální pracovníci se snaží dodržovat vše, co je nezbytné v rámci programu, aby za nimi mladiství klienti docházeli a spolupracovali. U dospělých je to individuální. Někdo to bere za trest, jiný zase pozitivně. Když od nás odcházejí, tak mají zpravidla kladný názor. S mladistvými klienty řešíme hlavně otázku trávení volného času, dále školu, propadání ve škole, rodinu, rodinné prostředí klienta.

7. Kdo by se měl podle Vás na resocializačních programech podílet, kdo by měl být jejich nedílnou součástí, jací příkladně odborníci?

Ten tým je různorodý. Není podle mého soudu důležité, aby byl složen jen z odborníků. Postaven jen na morálce, mentorování, apod. Nejdůležitější je podle mého samotný lidský přístup, lidská stránka ke vztahu ke klientovi. Je to o přístupu tohoto pracovníka k dítěti, protože příkladně padesátiletý člověk je na jiné úrovni než ten patnáctiletý a podle toho je třeba k druhým přistupovat.

8. Jakým způsobem jsou mladiství pachatelé zapojeni do resocializačních programů?

Přes oddělení sociálně-právní ochrany dětí nebo přes probační a mediační službu.

9. Jaká je podle Vás úspěšnost resocializace mladistvých delikventů po VTOS?

Za poslední roky tu nikdo z výkonu trestu odnětí svobody nebyl. V tomto ohledu nemám žádné zkušenosti.

10. Jaké faktory podle Vás ovlivňují začlenění mladistvých delikventů zpět do společnosti, do svého přirozeného prostředí?

Cílem je, že když byl klient v base, tak aby byl schopen se postavit na vlastní nohy a obstál v dalším životě a nedostal se zpět do původního kriminálního prostředí. Je dobré, aby klient uměl lépe využívat a trávit volný čas, aby se úspěšně dostal z rizikového prostředí. Klient může do střediska přijít i s rodiči na konzultaci, i to pomáhá oběma stranám.

I. Mladistvý klient (muž 17 let) docházející do K-centra Noe v Třebíči:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ne.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úradech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ne.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Ne, je to zbytečný.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Že tam musím chodit, že se mě pořád na něco ptají.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ne.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Nikdo mi nepomohl. A v base jsem nebyl.

II. Mladistvý klient (muž 16 let) docházející do K-centra Noe v Třebíči:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Někdy.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ani ne.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Ani ne, jen když sem měl mít soud, tak mě poradili.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Že tam musím chodit pořád, a že mi dělají testy.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ani ne.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Ne, nebyl jsem v base. Nikdo mi nepomohl.

III. Mladistvý klient (žena 17 let) docházející do K-centra Noe v Třebíči:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ano.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Ne, tam jsou protivný, jen když musím.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Aspoň je s kým pokecat, když už tam musím chodit.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Že mi dělají testy na hulení.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ani ne.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Nebyla jsem ve VTOS, ale hrozilo mi to. Abych nešla do basy, tak jsem musela chodit na testy a do probačního programu.

IV. Mladistvý klient (muž 17 let) docházející do K-centra Noe v Třebíči:

1. Vidíte přínos v návštěvách u probačního úředníka?

Ne.

2. Chodíte dobrovolně na návštěvy i k jiným úředníkům, jako např. k sociálnímu kurátorovi pro děti a mládež, kteří sídlí na městských úřadech či k úředníku na úřad práce atd.?

Dobrovolně nechodím nikam.

3. Pomohla Vám probační a mediační služba? Pokud ano, tak v čem spatřujete její přínos?

Ne.

4. Vadilo Vám něco na „PMS“? Pokud ano, tak co?

Jo, vadilo mi to, nechci jim tam povídat o sobě.

5. Máte pocit, že Vám probační služba pomohla vrátit se zpět do Vašeho přirozeného prostředí, že Vám pomohla vrátit se do běžného života, a že šlo o úspěšný návrat?

Ne.

6. Kdo další Vám pomohl zapojit se do řádného života při návratu z VTOS (př. rodina)?

Nebyl jsem ve vězení. Funguju sám, nikoho nepotřebuji.

PROBAČNÍ PROGRAMY MOST - PROBAČNÍ PROGRAM MOST PRO MLADISTVÉ

POSLÁNÍ

Posláním PP je nabídnout mladistvému výhodnější alternativu trestu, která může (na rozdíl od trestu odnětí svobody) pozitivně působit na mladistvého, měnit negativní vzorce chování a vést ho k řádnému způsobu života.

PP Most je výchovné opatření, které formou výchovy, psychoterapie a sociální práce pomáhá mladistvému odstranit příčiny, které ho přivedly do konfliktu se společností.

PRINCIPY

- individuální přístup ke účastníkovi probačního programu
- program vychází z individuálních potřeb účastníka
- respekt a podpora základních práv účastníka PP, jeho svobody, důstojnosti, sebevědomí, autonomie a duševního zdraví
- dobrovolnost a vlastní iniciativa účastníka ke změně

CÍLE

Program usiluje o rozvoj sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.

CÍLOVÁ SKUPINA

Probační program Most (PP) je určen pro mladistvé účastníky od 15 do 18 let, ale i pro osoby nepříliš překračující věk mladistvého. Účastník musí být experimentátorem nebo uživatelem omamných a psychotropních látek, včetně alkoholu a léků, a to především v momentě, kdy se provinění dopustil. Do programu jsou prostřednictvím střediska Probační a mediační služby v Třebíči zařazováni mladiství se závažnějším patologickým chováním spojeným s páchaním trestné činnosti, s potřebou individuálního přístupu.

POSKYTOVANÉ SLUŽBY

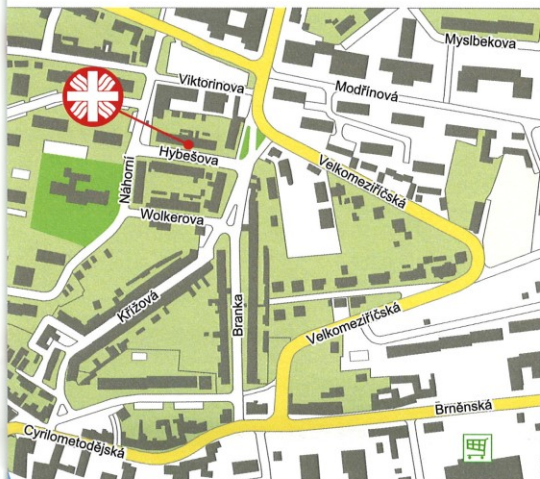
- výchovně-vzdělávací aktivity zaměřené na korekci vztahově-postojových vlastností osobnosti
- sociální práce, sociální výcvik, sociální poradenství
- odborné psychologické poradenství
- psychoterapie párová, rodinná, individuální
- nácvik sociálních dovedností v terénu

Principy:

- Individuální přístup k účastníkovi probačního programu
- Program vychází z individuálních potřeb klienta
- Respekt a podpora základních práv účastníka probačního programu, jeho svobody, důstojnosti, sebevědomí, autonomie a duševního zdraví
- Dobrovolnost a vlastní iniciativa klienta ke změně

Kde nás najdete?

Hybešova 10, 674 01 Třebíč
Tel: 568 840 688 mobil: 739 389 230
e-mail: noe@trebic.charita.cz
www.kcentrumnoe.cz
Banka: ČS Třebíč 1520431319/0800, v.s. 618

PROBAČNÍ PROGRAMY

MOST

OBLASTNÍ CHARITA
TŘEBÍČ

www.trebic.charita.cz

www.trebic.charita.cz

Probační program MOST

Část mojí výzkumné práce (výzkumného projektu) jsem provedl v nízkoprahovém zařízení „K-centrum Noe“ v Třebíči, kde působí patnáctým rokem probačně resocializační program „MOST“. Sociální zařízení K-centrum jsem navštívil v měsíci červenci roku 2019, jako student II. ročníku kombinovaného bakalářského studia v oboru sociální pedagogika na Jihočeské univerzitě v Č. Budějovicích.

Vedoucím K-centra je pan Ing. Mgr. Ivo Vítek, DiS., koordinátor Probačního programu MOST, který je současně i sociálním pracovníkem. Pan Vítek mi poskytl informace o náplni a chodu jejich zařízení. Dále mě seznámil s metodami při práci s mladistvými osobami a dále se samotným probačním programem.

Probační program „MOST“ vznikl v rámci realizace ukládání trestů veřejně prospěšných prací. Tento program pracuje celoročně. Je založen na individuální práci s mladistvými klienty s tím, že každý klient absolvuje samotné sezení se svým přiděleným sociálním pracovníkem. Práce s jedním klientem trvá deset měsíců s tím, že se se svým sociálním pracovníkem setkává jednou za týden. Za rok projde uvedeným zařízením zhruba 10 klientů, což má dostatečně pokrývat potřeby Okresního soudu v Třebíči. Klienti jsou zařazeni do probačního programu na základě soudního rozhodnutí. Další se ho zúčastňují dobrovolně. Probačním programem tak projde více než polovina mladistvých klientů.

A komu je probační program určen? Zejména osobám, které se dopustily trestné činnosti, dále osobám pod vlivem omamných, psychotropních a jedovatých látek včetně alkoholů a léků a uživatelům těchto látek. Cílem probačního programu je snaha o to, aby se mladistvé osoby vyhnuly chování, které by bylo v rozporu se zákonem, zapojily se zpět do vhodného sociálního prostředí a urovnaly vztahy mezi nimi a poškozenými.

Metody práce „K-centra Noe“

Mezi nejčastější metody, které sociální pracovníci používají při práci s mladistvými klienty, patří především:

- rozhovor – komunikace mezi sociálním pracovníkem a mladistvým klientem, snaha o získání zpětné vazby,
- diskuse – slouží pro osvojování sociálních dovedností, jako příkladně zvládání konfliktních jednání, zdravého sebeprosazování atd.,
- brainstorming – rozvíjení tvořivosti, představivosti,
- hraní rolí – schopnost vcítění se do role, problémů jiných,
- volné psaní – klienti si píšou deníky, své myšlenky, názory, zkušenosti,
- práce s textem – snaha o porozumění obsahu textu jeho následné zpracování,
- kresba – tou klient uvolňuje své myšlenky, pocity,
- myšlenková mapa – u této metody si klienti mají možnost uspořádat své myšlenky, své problémy,
- pozorování – sledování chování a reakcí klientů.

Co se týče služeb, klienti mají v K-centru možnost využívat také psychoterapii, skupinovou a rodinou terapii. U mladistvých klientů je snaha změnit vzorce jejich závadového chování. Klient si má především uvědomit své nežádoucí chování a přijmout do budoucnosti žádoucí vzorec chování. Pokud jsou v rodině narušené vztahy, kdy rodina neplní svoji funkci, což zásadně ovlivňuje mladistvou osobu a na místě je proto vhodné využít rodinnou terapii. Ve skupinové terapii zažívají mladiství klienti emoční podporu, nácvik nového vzorce chování, poskytnutí zpětné vazby, aj. S klienty se nacvičují různé sociální dovednosti, osvojují si zejména ty, co neumí, jako je příkladně komunikace, motivace ke vzdělání, hygienické návyky, jednání s institucemi, vztahy s rodinou, s partnery, umění nakládat s finančními prostředky, řádné plnění školních povinností a pracovních činností, vedení domácnosti, bydlení, znalost právního minima, aj. Při nácviku se postupuje od jednoduchých dovedností, až po ty složitější. Součástí probačního programu je i nácvik modelových situací, příkladně jednání na úřadu práce, jednání v bance, pohovor u výběrového řízení na obsazení pracovního místa, jednání na poště, jednání při reklamaci, aj. sociální pracovník sleduje, jak si mladistvý klient počíná v těchto situacích, vede ho, upozorňuje ho na chyby a úskalí. Poté sociální pracovník situaci zhodnotí a poskytne mladistvému klientovi zpětnou vazbu.

Práva, povinnosti a zákazy mladistvých klientů

S právy, povinnostmi a zákazy se mladiství klienti seznamují ještě před jejich zařazení do probačního programu. Následně pak dochází k uzavření dohody. Mladistvý klient má právo na bezplatnou sociální službu v „K-centru Noe“ a byl oslovován podle uzavřené dohody. Dále má právo nahlížet do své osobní dokumentace, právo na důstojnost, bezpečí a vlastní odpovědnost. Klient má dále právo podat stížnost jednak v rámci knihy stížností, řediteli oblastní charity v Třebíči nebo úředníkovi z PMS v Třebíči.

Mezi povinnosti klientů probačního programu patří zejména dodržování časového režimu, ochota spolupracovat, zákaz používání omamných a psychotropních látek, dodržování slušného chování. Klient je povinen na výzvu sociálního pracovníka, podrobit se testu moči na přítomnost návykové látky. Klient nesmí dále poškozovat zařízení a vybavení objektu, nosit zbraně, fotografovat a natáčet, vstupovat do zařízení se psy, aj.

Realizace vlastního probačního programu

Program začíná schůzkou s mladistvým klientem přímo na pracovišti „K-centra Noe“ v Třebíči. Tyto klienty do centra doporučuje středisko PMS v Třebíči. Cílovou skupinu přijatých klientů tvoří mladistvé osoby, tj. osoby od 15 do 18 let, které užívají omamné a psychotropní látky nebo se dopustily provinění.

Mladiství klienti, kteří poprvé přijdou na schůzku, jsou nejprve seznámeni s pravidly, s podmínky s průběhem probačního programu i s případnými sankcemi. Pokud mladistvý souhlasí se všemi podmínkami, podepisuje pak dohodu o absolvování schůzek, na kterých se zavazuje plnit si všechny úkoly vyplývající z probačního programu. Dohoda se tedy uzavírá písemně, přímo v K-centru Noe. Dohoda má tři účastníky, a to zástupce probačního programu, zástupce PMS v Třebíči a samotný mladistvý klient, případně jeho zákonný zástupce. Dohoda je stvrzena podpisy všemi účastníky. Každý z účastníků si ponechává jedno vyhotovení dohody. Dohoda obsahuje jednak vymezení smluvních stran, datum zahájení probačního programu, místo výkonu probačního programu, četnost schůzek, povinnosti účastníka, spolupráce se střediskem PMS v Třebíči a s Okresním soudem v Třebíči, souhlas s uvedením osobních údajů, vymezení cílů a požadavků ze strany PMS, změny v dohodě a dále datum a podpisy smluvních stran. Dohoda musí být srozumitelná a uzavřena v zájmu klienta.

Samotný probační program může být ukončen, jak ze strany K-centra Noe, tak i ze strany klienta. Ze strany klienta je program ukončen ve chvíli, kdy nemá zájem o další spolupráci.

Ze strany uvedeného zařízení jde o tyto situace:

- klient přijde na schůzku pod vlivem omamných a psychotropních látek,
- nedodrží stanovená pravidla, které klient podepsal v dohodě,
- klient má tři neomluvené absence účasti na schůzkách,
- klient si neplní podmínky vyplývající z probačního programu nebo uplynula lhůta pro plnění probačního programu.

Klient může nastoupit do probačního programu bezprostředně poté, kdy se dopustil provinění. Výchovné opatření je o to efektivní, pokud ho mladistvý podstoupí co nejdříve po jeho spáchání. Mladistvý klient ho podstupuje každý týden v předem stanovenou hodinu. Jednání schůzky trvá zhruba jednu hodinu vždy s jedním přiřazeným sociálním pracovníkem. Setkání probíhá formou rozhovoru mezi mladistvým a sociálním pracovníkem, případně lektorem. Probírají se různá témata ze života. Mladistvý může mluvit o tématu, které ho zajímá. Pokud si sám téma nevybere, tak ho vybere lektor, sociální pracovník (př. jak bylo výše uvedeno, osvojení si pracovních návyků, hospodaření s penězi atd.). Mladiství klienti dostávají také úkoly, které si vypracovávají doma, př. psaní úvah, esejí, s tím, že pokud takovýto úkol nesplní, pohlíží se na klienta, jako by na schůzku nepřišel. Pokud mladistvý nepřijde na schůzku, dostane od K-centra Noe „A“, přičemž, pokud dostane tři „A“, může být pak vyloučen z programu, případně si mladistvý klient může zvolit jiný termín schůzky, který mu vyhovuje.

Jednou za rok mají všichni účastníci probačního programu možnost z výchovného hlediska navštívit věznici v Rapoticích.

Na schůzkách provádí pracovník vstupní a výstupní kontrolu. Provádí hodnocení probačního programu. Hodnotí se zejména dodržování časového režimu, motivace ke vzdělání, hygienické návyky, konzumace návykových látek, hospodaření s penězi, aj. Pracovník provádí hodnocení z toho důvodu, aby zjistil, jak mladistvý klient v resocializačním programu postoupil, jaký udělal pokrok. Toto hodnocení pak pracovník provádí ještě na úplném konci probačního programu.

Příloha č. 6

Jméno a příjmení probačního pracovníka:

Adresa PMS, telefon, fax, mobil, e-mail

datová schránka,

Naše číslo jednací: PMS

Počet listů: 2

Počet příloh: 0

PROBAČNÍ PLÁN DOHLEDU

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bytem:

a

Jméno a příjmení probačního pracovníka:

na základě zákona č. 40/2009 Sb. (trestná zákoník) a soudem stanovených podmínek dohledu v rámci podmíněně odloženého trestu odnětí svobody a současného uložení přiměřených povinností, spočívajících v přiměřené povinnosti podrobit se v průběhu zkušební lhůty psychologickému poradenství a společně a nerozdílně uhradit způsobenou škodu, viz rozsudek OS Třebíč, sp. zn.: ...sjednávají pro období oddo....probační plán dohledu.

1. ZÁKLADNÍ CÍLE DOHLEDU

Cílem dohledu je vedení klientka/ky k řádnému životu během zkušební doby, tj. k tomu, aby dodržoval/la právní řád, plnil/a si své povinnosti vůči státu a společnosti.

2. KONKRÉTNÍ CÍLE DOHLEDU

Konkrétním cílem dohledu je zvýšení právního povědomí klienta, aby respektoval právní předpisy a dodržoval příslušná omezení a zákazy.

3. DALŠÍ UJEDNÁNÍ DOHLEDU

Vaší povinností je docházet na středisko PMS v intervalu 1 x za 3 měsíce.

- Termín následující konzultace bude sjednán na konzultaci předchozí a je závazný
- Pokud nastane překážka na mé straně, budu informovat předem, a to písemně na adrese :...nebo telefonicky na číle:...,
- Případně písemně a následné důvody své absence doložíte (např. lékařská zpráva o pracovní neschopnosti, apod.)

4. POSTUP PŘI PORUŠENÍ PROBAČNÍHO PLÁNU DOHLEDU

- Pokud méně závažným způsobem porušíte stanovené podmínky dohledu , probační plán dohledu nebo přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, upozorním Vás na zjištěné nedostatky a poučím Vás, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, budu informovat předsedu senátu.

- Pokud závažným způsobem nebo opakovaně porušíte podmínek dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, budu informovat bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil.

Plnění probačního plánu je nedílnou součástí realizace podmínek dohledu.

Během výkonu dohledu se může na probačního pracovníka obracet s žádostí o spolupráci při řešení aktuálních obtížných situací, které mohou mít negativní vliv na průběh výkonu trestu.

Probační plán dohledu bude průběžně aktualizován a může být součástí zprávy pro soud.

Třebíč 22. ledna 2018

Jméno a příjmení probačního úředníka

Jméno a příjmení probačního pracovníka:

Adresa PMS, telefon, fax, mobil, e-mail

datová schránka,

Naše číslo jednací: PMS

Počet listů: 2

Počet příloh: 0

POUČENÍ O VÝKONU DOHLEDU

Klient/ka (obviněný/á, odsouzený/á):

Datum narození:

Podle § 49/1 tr. Zákoníku se dohledem rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem /asistentem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. Účelem dohledu je dle § 49/2 tr. Zákoníku sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Povinnosti pachatele a oprávnění a povinnosti probačního úředníka jsou upraveny v 50 a § 51 trestního zákoníku a dále v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

V rámci výkonu dohledu jste povinen:

- Spolupracovat s probačním úředníkem/asistentem způsobem, která Vám probační úředník/asistent stanoví, a plnit probační plán dohledu,
- Dostavovat se k probačnímu úředníkovi/asistentovi ve lhůtách, které Vám probační úředník/asistent stanoví,
- Informovat probačního úředníka/asistenta o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem/asistentem (o zaměstnání, případně studijních poměrech, o evidenci na úřadu práce, o pracovní neschopnosti, čerpání sociálních dávek, nástupu do zdravotnického či jiného léčebného zařízení, nástupu do výkonu testu, nástupu k výkonu základní vojenské služby, civilní služby apod. , o změnách, které v průběhu zkušební doby v těchto nastaly a tyto informace dokládat),
- Přebírat poštu na adrese, kterou jste probačnímu úředníkovi/asistentovi sdělil/a, v případě změny bydliště ihned nahlásit probačnímu úředníkovi/asistentovi novou adresu, informovat ho o zřízení/zrušení datové schránky
- Informovat bezodkladně probačního úředníka/asistenta o všech okolnostech, které by Vám bránily v plnění probačního plánu (nemoc, služební cesta, úraz, apod.) a tyto probačnímu úředníkovi/asistentovi doložit
- Umožnit probačnímu úředníkovi/asistentovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržujete,

- Plnit, pokud byly soudem stanoveny, přiměřené povinnosti a omezení, včetně náhrady škody a nákladů trestního řízení stanovené státním zástupcem či soudem,
- vést řádný život, tj. dodržování právní řád, plnit si své povinnosti vůči státu a společnosti (např. vyživovací povinnost), zneužívat svých práv, nenarušovat občanské soužití, nedopouštět se přestupků, jiných deliktů a trestných činů,
- Je-li Vám v probačním plánu stanovena povinnost vykonávat programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství, plnit tuto povinnost způsobem stanoveným v probačním plánu.

Nedodržení podmínek vyplývajících z uloženého dohledu je důvodem k nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu nebo nařízení výkonu zbytku testu odnětí svobody.

Probační úředník/asistent je v rámci výkonu kontroly nad plněním trestu povinen a oprávněn:

- Vykonávat nad Vámi dohled v souladu s vytvořeným probačním plánem, vést s Vámi konzultace a vyhotovovat z nich písemný záznam,
- Být Vám nápomocen ve Vašich záležitostech (zejména v osobních, pracovních a jiných problémech, např. zdravotního rázu, pokud nějakým způsobem souvisí s výkonem dohledu a zásadně ovlivňují Váš život), a to zejména jako zprostředkovatel psychologického poradenství, pracovní rekvalifikace, zdravotní terapie apod.
- Plnit pokyny předsedy senátu směřující k výkonu dohledu a k tomu, aby jste vedl/la řádný život
- Pravidelně aktualizovat probační plán s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k Vaším osobním, rodinným a jiným poměrům
- Informovat bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil, pokud závažným způsobem nebo opakovaně porušíte podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřené omezení a přiměřené povinnosti
- Upozornit Vás, pokud méně závažným způsobem porušíte stanovené podmínky, probační plán nebo přiměřené omezení a přiměřené povinnosti, na zjištěné nedostatky a dát Vám poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo přiměřených omezení a přiměřených povinností bude o tom informovat předsedu senátu
- Zpracovávat, nestanoví-li předseda senátu jinak, nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu, který dohled uložil, o průběhu výkonu nad Vámi, o tom, jak dodržíte stanovené podmínky, probační plán a přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti a o Vašich poměrech a seznámit Vás s obsahem těchto zpráv,
- v souladu se zákonem o PMS č. 257/2000 Sb. a se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů opatřovat si v rámci kontroly výkonu trestu potřebné informace o Vás a Vaší aktuální životní situaci, a to nejen od Vás, ale i z jiných zdrojů (např. od orgánů státní správy a samosprávy, orgánů činných v trestním řízení a jiných institucí), a to zejména tehdy, pokud požadované informace sám nedoložíte
- informovat Vás o krocích, které v rámci kontroly Vašeho chování a způsobu života podnikne

- motivovat a vést Vás k řešení následků trestné činnosti, především v oblasti vztahu s poškozeným, se kterým je podle potřeby v kontaktu, nabízí mu právní poradenství a pomoc v činnostech směřujících k náhradě škody způsobené trestným činem a o způsobu náhrady škody informuje soud

V Třebíči 22. Ledna 2018

Podpis probačního úředníka

Podpis klienta